

EL PAIS DELS SAMURAI: CAMÍ A LA UNIFICACIÓ, DES DE *SENGOKU JIDAI* FINS AL *SHOGUNAT TOKUGAWA* (1467-1640).

Carolina Stilman Botto de Freitas
Universitat de Barcelona – Dep. d’Història Moderna
Tutor – Xavier Gil Pujol
niub. 14768261

Resum

El Japó va ser un escenari de fortes convulsions internes i canvis en l’inici de la nostra Edat Moderna, passant d’una fragmentació política en tot el territori de l’arxipèlag, que va donar lloc a grans batalles en el període de guerres anomenat *Sengoku Jidai*, a una unificació dels poders en una piràmide social inamovible amb les reformes del *shogunat* Tokugawa. Dins d’aquest joc de poders i fidelitats, va destacar el samurai, personatge que ha arribat a Occident com a la figura mítica del guerrer invencible.

Japó, Sengoku Jidai, shogunat, Tokugawa, samurai

Abstract

Japan was a hard internal convulsions and changes stage in early of our Modern Age, passing from a political fragmentation throughout the archipelago which resulted in great battles in the period called Sengoku Jidai, to a unification of powers in an immovable social pyramid with Tokugawa shogunate reforms. Within this set of powers and loyalties highlighted the samurai, a character who arrives to Occident like a legendary figure of the invincible warrior.

Japan, Sengoku Jidai, shogunate, Tokugawa, samurai

ÍNDIX

1. Introducció.....	3
2. Context polític-econòmic.....	5
3. Les classes dirigents i el poder a <i>Sengoku Jidai</i> : fragmentació política.....	9
4. Primers passos per la unificació: Oda Nobunaga (1534-1582) i Toyotomi Hideyoshi (1537-1598).....	14
5. La batalla de Sekigahara (1600) i la victòria de Tokugawa. Un nou <i>shogunat</i> (1600-1868).....	23
6. El samurai: guerra i poder.....	28
7. Conclusions.....	30
8. Bibliografia.....	31
9. Glossari de termes.....	34
10. Annexos i mapes.....	44

1. Introducció

El Japó dels samurais és una etapa que sempre s'ha mirat des d'Occident com un tema ple de misteris i exotisme, una història molt desconeguda, en general, per la nostra banda del món. Els guerrers que rebien el nom de samurais, protagonistes indubtables d'aquest període, són uns guerrers que han expandit la seva fama gràcies a mites i llegendes que els han engrandit amb adjectius com invencibles, fet no poc justificable.

Aquest treball pretén donar una visió sobre un aspecte en concret del Japó premodern, el poder polític i com es va consolidar la unificació d'aquest als primers anys del segle XVII. El *shogunat* Tokugawa va incloure una bona part del període que, a Occident, s'anomena Edat Moderna, des de l'any 1600 fins al 1868, quan la modernitat arriba al Japó amb la Restauració Meiji. Va ser una etapa, a grans trets, de pau i estabilitat, en la qual un poder fort i centralitzat, el del *shogun*, va governar en nom de l'emperador. Però, fins arribar al govern de Tokugawa Ieyasu, el Japó va patir un període de convulsions internes, en el qual la lluita pel poder va enfrontar a una gran part dels seus habitants, *Sengoku Jidai* o "Estats combatents", nom que feia referència als feus que es trobaven en guerra els uns amb els altres.

A través de l'estudi d'una bibliografia diversa, es farà un anàlisi de com el poder polític va anar evolucionant des de la fragmentació de diversos poders amb grau i economia similars, en *Sengoku Jidai*, passant per intents de reunificació de l'arxipèlag fins a la seva consolidació amb el triomf de Tokugawa Ieyasu a la batalla de *Sekihagara*, important batalla que va dur-se a terme el dia 21 d'octubre de 1600, o el 15 dia del 9è mes de *Keichō 5*¹, segons el sistema de calendari japonès. Es tracta d'un breu estudi de la història política, militar i, fins i tot, social de les etapes abans anomenades, fent un relat d'*histoire événementielle*, ja que molts episodis bèl·lics han influenciat en aquests canvis que tractarà al treball. Dins d'aquest context, es tractarà amb especial èmfasi la figura, ja mencionada anteriorment, del samurai, personatge clau per comprendre la història del Japó i la mentalitat dels japonesos, fins i tot actualment.

¹ Els anys al calendari japonès s'engloben dins etapes amb diferents noms i, per concretar l'any, es classifica amb un número. Per a facilitar la conversió, hi han esquemes i taules en diverses obres com, ERNEST MASON SATOW, *Japanese chronological tables*, University of California Libraries, 1874.

Els termes històrics japonesos, els topònims i els noms propis que faré servir, estan transliterats seguint el sistema Hepburn de romanització, el més entès en l'àmbit acadèmic i, que consisteix en que les vocals es pronuncien com en castellà i les consonants com en anglès. Els noms dels personatges històrics apareixen escrits seguint l'ordre tradicional del japonès, per tant, el primer nom de família i, després, el nom de pila. Les dates que utilitzaré com a referència en aquest treball són triades per mi, a més de fer servir el sistema de calendari occidental, ja que els especialistes el fan servir i pot resultar més aclaridor. Considero que l'any 1467 va ser molt significatiu per mostrar els canvis i evolució del poder fins l'arribada d'un nou *shogunat*, el Tokugawa. Aquest any comença l'anomenada guerra d'Ônin (1467-1477), el més clar exemple de la fragmentació del territori en diferents grans poders. Aquesta data s'inclou en l'època Muromachi (1333-1573), quan el poder teòric està sota el *shogunat* Ashikaga, període que es coneix per ambdós noms, Ashikaga i Muromachi. El recorregut que faré inclourà tot el període Azuchi-Momoyama (1568-1600) i finalitzarà amb les tres primeres dècades del segle XVII, més o menys cap a l'any 1640, els primers anys del *shogunat* Tokugawa (1600-1868), en els quals van tenir les seves principals reformes, com la famosa política d'aïllament. Les etapes de la història japonesa poden rebre el nom del *shogunat* en el qual es troba el poder, o bé de la ciutat on s'instal·la el dit poder, és a dir, que es podria parlar de període Tokugawa o període Edo, aquest últim fent referència a la ciutat.

El que es mostrarà a continuació és com el poder del *shogun*, al període Muromachi, és desmantellat poc a poc fins a reduir-se notablement. El període d'Estats Combatents resulta ser una etapa d'interregne, que actua de pont entre el *shogunat* Ashikaga i el *shogunat* Tokugawa, una època de desintegració i continua conflictivitat entre els senyors feudals d'arreu de l'arxipèlag, que acaba amb la imposició d'un nou poder fort que serà l'encarregat de tornar l'arxipèlag a l'estabilitat.

La bibliografia feta servir és, bàsicament, en llengua anglesa ja que, les obres que estaven a l'abast de les nostres biblioteques eren, majoritàriament, en aquest idioma. Es troba algunes obres en castellà, però resulta més complicat en el cas de les monografies. En el fons d'Àsia Oriental de la Universitat Pompeu Fabra hi ha una gran varietat d'obres en japonès, però el meu desconeixement d'aquesta llengua ha impossibilitat que les pugués treballar.

2. Context polític i econòmic

La cronologia al Japó està dividida d'una manera diferent que a Occident, organitzada en períodes que reben el nom de la ciutat on s'estableix el poder central o el nom de la dinastia del *shogun* governant, en alguns casos, fins i tot, es poden trobar ambdós noms, depenent de l'autor que faci referència als dits períodes. El treball cobreix entre mitjans del període Muromachi o Ashikaga (1333-1568), situarem la data precisa a la Guerra d'Ônin (1467-1477), i els inicis del període Edo o Tokugawa (1600-1868), com ja s'ha mencionat a la introducció. Cal afegir que la periodització del Japó pot resultar confosa, i un exemple *Sengoku Jidai*, època de guerres que es troba dins del període Muromachi.

Encara que la divisió de períodes sigui diferent a Europa, es pot anomenar Japó feudal a aquesta etapa². Les característiques que ens permeten fer una analogia entre ambdues societats són la descentralització política, amb una debilitació de la idea d'estat i una fragmentació del poder públic i la privatització del poder polític; una supremacia d'una classe social de guerrers i una subjecció de la població rural; uns vincles d'obediència amb unes formes de relacions de dependència³; i l'usdefruit condicional de les terres, drets, càrrecs i funcions públiques, a canvi de prestació de fidelitat i serveis.

El *shogunat* o *bakufu*, ambdós termes utilitzats al Japó, traduït com "poder", establert a Muromachi, en Kyoto, estava sota el poder del clan Ashikaga, i va suposar una continuació i estabilització del model de govern militar iniciat per la família Hojo, substituint finalment l'autoritat civil per la militar. En aquest context, neix el darrer esforç seriós de l'aristocràcia cortesana i de l'emperador per recuperar la centralitat política i posar fi a l'hegemonia dels *bushi*. Aquesta època esta reconeguda com a una etapa d'importància a les arts, associant aquest fet al resultat amb un efímer èxit per part de la nova emergent aristocràcia militar de simular l'estil de vida de la cort nobiliària.

² Les societats que més clarament han viscut una etapa històrica de feudalisme clàssic són l'europea i la japonesa. Les hipòtesis que s'han formulat en referència a d'altres països no responen del tot a aquest model, o bé només van experimentar un feudalisme incipient poc desenvolupat, o bé no es disposa de prou dades al respecte com per a afirmar de forma categòrica que es tractessin de societats plenament feudals. Víctor Lluís PÉREZ GARCÍA, *Anàlisi comparativa dels feudalismes japonès i europeu : aspectes militars i fortificacions*, Visión Libro, Madrid, 2010, pàg. 17.

³ Al Japó també existien juraments de vassallatge (entre el *tono* –senyor- i el *gokenin* –vassall-), elements claus del model feudal, encara que no implicaven les mateixes relacions contractuals que a Europa. John Whitney HALL, "Feudalism in Japan. A Reassessment", *Comparative Studies in Society and History*, oct. 1962, vol. 5, nº 1, pàg.33.

El *bakufu* Ashikaga va traslladar la seu del seu poder a la capital imperial, a Kyoto, i es va instal·lar al barri de Muromachi. Kyoto va oferir un valor de prestigi tradicional considerable pel seu potencial econòmic, encara que a la mencionada Guerra d'Ônin va ser destruïda. La situació social i la condició econòmica de la major part dels agricultors va millorar però, els camperols, van haver d'enfrontar-se amb un fort règim fiscal. El *shogunat* de Muromachi governava el país en una època que va fer el trànsit d'una economia natural a la monetària i, resulta lògic, llavors, que intentés augmentar el fons fiscal mitjançant una nova imposició sobre els beneficis procedents de creixents operacions comercials interregionals.. Per tant, es va establir una sèrie de nous impostos en molts sectors econòmics. Al principi van ser donacions ocasionals (*unjyô-kin*) aplicades només a les províncies properes a la capital, però van acabar convertint-se en habituals i obligatòries. Les càrregues fiscals van resultar cada cop més aclaparadores en les acaballes de l'època Muromachi, causant en diverses zones reaccions violentes i reclamacions multitudinàries per part dels sectors socials provincials. Per a lluitar contra aquesta opressió, es van formar associacions comunitàries per a resistir contra l'excessiva exigència senyorial, i es van estendre per àmplies zones rurals. Aquestes comunitats van guanyar una gran importància, fins a tal punt que, van arribar a estipular positivament amb els terratinents uns convenis, nomenats *hyakushô-uke* o *jige-uke*, amb els quals els mateixos camperols concertaven els tributs a pagar. En referència als tributs, també sorgeix una innovació: la forma de tributació en metàl·lic.

L'era Muromachi no va veure un increment dramàtic de la superfície cultivada però sí un avenç considerable en les tècniques d'explotació agrícola i innovacions. Els sistemes d'irrigació i fertilització de la terra van millorar en molt indrets de l'arxipèlag, van progressar els sistemes de regadiu, es va estendre l'ús de la sinya i es van generalitzar els bous i els cavalls per llaurar, es van introduir noves varietats d'arròs que eren més resistents a les sequeres i les plagues. Amb tot això, la productivitat va augmentar un bon percentatge, produint la base d'una incipient especialització regional. Els excedents van provocar un gran impuls de l'activitat comercial. Al voltant de monestirs i temples, i dels nous castells, ara amb un exèrcit permanent, van florir nous mercats i nous gremis

professionals⁴. En conclusió, l'economia de finals de l'Edat Mitjana japonesa, estava sostinguda per l'increment de la productivitat agrícola i per l'avenç de l'activitat artesanal i comercial, i estava realitzant una transformació d'una economia rural-agrícola a una altra urbana, estava passant d'una etapa de productes naturals i autàrquics, a una nova de canvi comercial i monetari. L'aspecte econòmic resulta de gran importància pel següent apartat i és de gran interès, però les característiques d'aquest treball no permeten aprofundir més en el tema, però per a més informació, cal accedir al llibre de Hall i Takeshi, *Japan in the Muromachi Age*, obra de cabdal importància per aquest període, la qual dedica un apartat a l'economia.

Un fet destacat d'aquesta època i que ajudarà a entendre el nou règim Tokugawa, és l'entrada durant el període Muromachi dels europeus, per primer cop, al Japó. En 1543 arriba els primers navegants portuguesos⁵ a la illa de Tanegashima, al sud de Kyushu (veure mapa nº4). L'arribada dels europeus va provocar grans canvis en les guerres en les que es trobava ficat l'arxipèlag, ja que s'introdueix l'arcabús. Alguns *daimyô*, senyors feudals, van comprar aquestes armes noves a un preu exorbitant, ja que els japonesos, en general, estaven predisposats als canvis i a les innovacions. El "arcabuz" es va estendre amb rapidesa pel Japó. Oda Nobunaga, personatge del qual es parlarà amb més deteniment al quart capítol, des de 1549 va començar a adquirir aquesta arma, va arribar a produir tres mil arcabussos amb els quals va armar l'exèrcit més famós del Japó⁶. És interessant conèixer la forma de fer la guerra a Occident, ja que és aquesta la que es transporta al Japó en aquest moment i, per aquesta temàtica, és de gran interès l'obra que edita Geoffrey Parker, *Historia de la guerra*, on explica l'expansió del mètode de guerra occidental per diversos indrets del món, encara que no inclou el cas del Japó.

D'altre banda, amb l'arribada dels europeus, els japonesos van tenir el primer contacte amb la religió catòlica. En 1549, sant Francesc Xavier i la resta de jesuïtes la van introduir al Japó. Des de llavors, una part dels missioners, després d'aconseguir el

⁴ Kondo associa el fet de que el comerç hagi ecllosionat com a una ajuda a la creixent independència del domini senyorial, tema que es tractarà amb més deteniment al següent capítol. Agustín KONDO HARA, *Japón: evolución histórica de un pueblo (hasta 1650)*, Nerea, Hondarribia, 1999, pàg. 150.

⁵ Segons algunes cròniques, era un vaixell mercant xinès amb portuguesos a bord. Kiyoharu OMINO, "Introducción sobre los samuráis" en Romulus HILLSBOROUGH, *Los últimos samuráis. Historias de valor, fidelidad y venganza en los últimos años del sogunato*, Edaf, Madrid, 2011, pàg. 28.

⁶ OMINO, "Introducción sobre los samuráis" en Romulus HILLSBOROUGH, *Los últimos samuráis*, pàg. 28.

permís per evangelitzar, van estendre la seva influència a la zona occidental i centro-occidental, de manera que molts senyors bel·ligerants, amb l'incentiu d'obtenir beneficis del comerç i de les armes de foc, es van disputar la preferència en acollir en els seus territoris els missioners, a qui ajudaven amb la seva protecció i, en algunes ocasions, ells mateixos es convertien a la religió cristiana, són els anomenats *daimyô* cristians. El cristianisme es va propagar en els alts sectors de la societat i es va propagar ràpidament, però va ser efímer, ja que amb l'arribada de Toyotomi Hideyoshi en 1587 i, posteriorment, del *shogunat* Tokugawa, es va declarar il·legal el cristianisme, com a part de la seva política de tancament. Segons els textos jesuïtes, es parla de més de cent cinquanta mil japonesos convertits a la religió cristiana, d'una vintena d'esglésies i d'uns setanta-cinc sacerdots⁷.

La nova cultura militar cortesana que es va anar formant al *shogunat* de Muromachi va resultar el principi de la destrucció de dit poder, ja que el creixement incontrolable del poder econòmic i militar dels *shugo* provincials van acabar desembocant en una guerra civil coneguda com la guerra d'Ônin (1467-1477), que obre una etapa de forta conflictivitat i inestabilitat entre diferents estaments que coexisteixen a l'època. Farem servir aquesta data com a un punt de trencament en l'estabilitat del període Muromachi, donant lloc a l'etapa dels Estats Combatents, *Sengoku Jidai*, al segle XV, un segle de convulsions internes que va marcar el destí del Japó. Conlan dedica una obra a l'anàlisi d'aquest segle caòtic, *State of war: the violent order of fourteenth-century in Japan*.

En l'origen del conflicte, dues famílies es van enfrontar per nomenar el successor del *shogun* Yoshimasa quan aquest anuncia la seva voluntat d'abdicar el 1464. El *shogun* i la família Hosokawa, liderada per Hosokawa Katsumoto, desitjaven que el germà petit de Yoshimasa es convertís en *shogun*, a diferència de la dona del *shogun*, Tomiko, i la família Yamana, encapçalada per Yamana Sozen, que volien que el *shogunat* passés al fill de Yoshimasa, Yoshihisa. Els *shugos* més poderosos van repartir les seves influències entre els Yamana i els Hosokawa, formant dos exèrcits amb formacions rotatòries de més de cent mil homes per banda. El conflicte es va estendre durant onze anys al voltant i a l'interior de la capital imperial. Finalment, Yoshimasa, en plena

⁷ En aquestes xifres, cal no oblidar que, està inclosa la població convertida per decret del seu *daimyô*, per tant, hi ha el dubte de fins a quin punt eren practicant de veritat. Sembla ser que són dades inflades. Oriol JUNQUERAS, "De l'edat dels Estats combatents a la reunificació de l'arxipèlag", capítol VIII, dins V.V.A.A., *Història del Japó*, UOC, Barcelona, 2011, pàg.179

guerra, es va retirar i va abdicar en el seu fill. El conflicte és el punt final de la evolució de la pèrdua de poder del *shogun*, que va anar madurant des de principis del *shogunat* Ashikaga, però, tot i així, la pèrdua de capacitat d'acció no va suposar la desaparició absoluta del *shogunat* i de la casa imperial.

En l'àmbit econòmic, la guerra no va suposar una aturada del comerç, encara que en *Sengoku Jidai* va resultar caòtic en certa mesura, a part de la dificultat afegida de l'increment de pirates *wako*. Aquest és el context en el qual s'enfocarà el nostre treball, una etapa de evolucions i canvis en la societat japonesa que acabarà amb l'inici d'una època de llarga durada, que va arrelar profundament moltes característiques seves en la societat japonesa.

3. Les classes dirigents i el poder a *Sengoku Jidai*: fragmentació política.

La societat japonesa es basava en una piràmide social amb una estructura semblant a la del conegut feudalisme europeu però, amb certes diferències⁸. Al llarg de la història del Japó, des del segle V d.C, aproximadament, al cap d'aquesta piràmide estava el *tenno*, “Sobirà del Cel” o *mikado*, l'emperador. Segons les cròniques del *Kojiki*⁹ i el *Nihon Shoki*¹⁰, obres que van sentar les bases del sintoïisme, el primer *tenno*, l'emperador Jimmu, va ser descendent de Amaterasu Omikami, una de les *kami* més importants del panteó japonès. Això dona als emperadors, del clan Yamato, la legitimitat per estar al poder i els dona el títol de “déus damunt la terra”. La importància d'aquest poder està molt arrelada a la societat japonesa, i aquest fet es pot observar en el Japó actual, en el qual la dinastia Yamato segueix ocupant el càrrec d'emperador. Arribat el segle XII, el *tenno* arriba a un pacte amb el *shogun*, en el qual renuncia a la gestió dels afers de

⁸ La estructura piramidal és molt semblant a l'europea, i presenta característiques pròpies d'un model feudal clàssic, com la compartimentació en grups totalment tancats, on la mobilitat social era molt reduïda; el status jurídic estava unit al status econòmic, i la possessió de la terra concedia el status social. L'estructuració social es feia en base als vincles de dependència, tant vinculacions en relació benefici-vassallatge, com a escala inferior, vinculacions econòmiques. PÉREZ GARCÍA, *Anàlisi comparativa dels feudalismes japonès i europeu*, pàg. 18.

⁹ El *Kojiki* és el llibre més antic que tracta d'explicar la història del Japó, datat al 712. És una compilació encarregada per la cort imperial, amb una clara intenció de legitimació del poder de l'emperador, de la seva casta que va aconseguir imposar la força per damunt de les tribus i clans veïns. Carlos RUBIO; Rumi TANI MORATALLA (trad.), *Kojiki: crónicas de antiguos hechos de Japón*, Trotta, Madrid, 2008.

¹⁰ El *Nihon shoki* és el segon llibre més antic que tracta d'explicar la història del Japó, i està datat al 720. Està redactat en xinès i conté una part més històrica, amb alguns successos xinesos.

l'arxipèlag i la delega en la figura del senyor feudal més poderós. Com a Europa, el poder real va començar a ser ostentat pels guerrers professionals, una classe privilegiada que dominava als no privilegiats, plebeus que constituïen un 80-90% de la població total, mitjançant una sèrie de vincles personals¹¹, i s'encarregava dels afers bèl·lics, dels governamentals i administratius¹².

D'aquesta manera apareix la figura del *shogun*, un títol donat pel *tenno* al que consideri el *daimyô* més amb poder del moment. Des d'aquest moment, la piràmide social canvia per tornar-se bicèfala: a Kyoto, es troba el *tenno*, relegat a un poder més espiritual i més simbòlic; i per altre banda, es troba el *shogun*, amb una capital mòbil, que depèn d'on sigui el *daimyô* en qüestió, des d'on governa en el nom del *tenno*. Aquesta és la estructura que hi ha a *Sengoku Jidai*.

Darrera del *shogun*, es trobaven un nombre important de *shugo*, senyors feudals amb menys poder i que es pot traduir com governadors militars, i que estaven sota la influència del *bakufu*. Eren nomenats pel *shogun* per supervisar les antigues províncies japoneses. Sota la influència dels *shugo*, es troben els samurais, figura que es treballarà amb deteniment a l'últim capítol.

Per tant, a l'època Muromachi, el govern era una coalició entre el *shogun* i els seus més poderosos vassalls, els *shugo*, que imposaven el seu poder en les províncies, que cada cop eren més independents, al ser reconeguts com a única autoritat militar provincial per l'article setè del *Kenmu Shikimoku*¹³, fet que va fer que guanyin en autonomia i capacitat d'acció, podent establir un control més estricte sobre els seus territoris i sobre els guerrers que els poblen. Aquest fet es pot explicar per diversos aspectes. Un d'ells es troba al finançament de l'autonomia dels camperols, gràcies a la formació de comunitats agrícoles federades, de les quals s'ha parlat anteriorment al segon capítol. El *shogunat* va intentar lluitar contra aquest poder del camperolat i va imposar un intent de dominar

¹¹ Malgrat les similituds, hi havien petites diferències en les condicions dels pagesos, en concret en les seves obligacions. Per exemple, al Japó no solien realitzar el servei de feina al senyor, ni treballar la seva terra privada o reservada. HALL, "Feudalism in Japan. A Reassessment", *Comparative Studies in Society and History*, 1962, vol. 5, nº1, pàg. 15-52.

¹² PÉREZ GARCÍA, *Anàlisi comparativa dels feudalismes japonès i europeu*, pàg. 20.

¹³ *Kenmu Shikimoku* és un codi legal en 17 articles, promulgat per Ashikaga Takauji en 1336, per regular el comportament dels nobles. Va ser escrit pels monjos budistes Gen'e, Ze-en, Shin'e i els seus col·laboradors, qui volien emular la Constitució dels 17 articles del príncep Shotoku l'any 603. LOUIS FRÉDÉRIC, *Japan Encyclopedia*, Harvard College, Cambridge, 2002, pàg. 507

de manera directa a través dels *shugo*. Gràcies a l'acumulació de poder i a l'extensió d'aquest sobre diverses províncies alhora, el paper dels *shugo* va arribar a uns nivells tant importants que, la historiografia considera que el *shogunat* Ashikaga és, més que un règim centralitzat, una gran coalició de senyors territorials al voltant del *shogunat*. En tant que fidels a la centralitat política, el poder dels *shugo* reforçava l'autoritat del mateix *shogunat* però, tot i així, va resultar problemàtica i, podria dir-se que, va acabar propiciant la caiguda del sistema en un estat de guerra civil.

Dins d'aquest context, les províncies de tot l'arxipèlag estaven dividides en poder locals semi-independents, propietaris, que rebien el nom de *kokujin* o "homes de província". La importància d'aquests *kokujin* és cabdal en *Sengoku Jidai* i van promoure el feudalisme militarista, que va anar progressant constantment al llarg del període. Al principi del període Muromachi, els *shugo* van començar el procés de convertir les famílies *kokujin* en vassalls privats. El *shogunat* va donar als *shugo* alguns poders i avantatges, amb les quals els permetien estendre el seu control sobre els militars locals i les organitzacions religioses. La confiscació i redistribució de terres eren la gran arma dels *shugo* per consolidar el seu poder sobre el terreny. La seva autoritat per a remetre agents per a supervisar conflictes per la terra en nom del *bakufu*, els va portar a donar el dret de concedir terres confiscades en temps de guerra com a obsequis (*onsho*) als *bushi*. Els cabdills militars que rebien el dret d'aprovisionar-se temporalment en un territori concret no van trigar en establir-s'hi permanentment i fer-ne el seu feu. D'aquesta manera, els *shugo* van organitzar líders guerrers poderosos en les províncies en grups de personal subalterns.

La posició del govern militar, el poder terrenal, és a dir, del *shogun*, davant aquesta situació era ambigua, ja que, d'una banda, no podia donar suport a canvis radicals en la propietat de les terres, perquè estava interessat en mantenir la confiança i el suport de les grans institucions terratinents com la noblesa o l'església budista. Però, d'altra banda, el problema era el mateix que havia propiciat la caiguda del *shogunat* de Kamakura. L'equilibri entre el compromís amb les antigues classes dirigents i l'assalt al poder de la classe militar va portar a conflictes greus dins del *shogunat*. Quan el rol del *bakufu* com a hegemonia nacional va començar a caure, la intensa participació dels *shugo* en la vida de la capital va resultar ser una desavantatge per a ells mateixos. Es van veure forçats a competir amb el grups de senyors locals, els quals gaudien d'una

avantatge: la seva proximitat a la base agrària local. La majoria de les cases de *shugos* més importants de l'inici de l'època Muromachi van fracassar en trobar-se amb el repte que suposava la competició amb els senyors locals després de la Guerra d'Onin. Les grans divisions de territori s'havien tornat ingovernables, conseqüència del desgast bèl·lic dels grans *shugos* que havien portat, al principi, el pes de les operacions militars. Incapaços de fer mantenir un ordre dins el seu territori, veien com el que originalment havien estat latifundis, ara, a mesura que avançava el període Muromachi cap a *Sengoku Jidai*, es fraccionava a favor de noves famílies que eren capaces de garantir la seguretat d'un espai concret. Es va produir una situació d'inversió contínua dels papers de cabdill i subordinat entre els *shugo* es coneix tradicionalment en la historiografia japonesa amb el nom de *gekokujo* o "els de sota vencen els de sobre". Van haver-hi algunes excepcions, algunes cases de *shugos*, que van construir un poder local ferm i fort, i que van aconseguir mantenir un estatus de dominació senyorial en *Sengoku Jidai*.

Els senyors de *Sengoku Jidai*, anomenats *daimyôs*, provenen de la recentment elevada classe, els *kokujin*. Les províncies de l'arxipèlag es van sotmetre a un canvi en el patró de les normes locals, en les quals, el sistema dels *shugo* en l'inici de l'època Muromachi va ser substituït per el sistema dels *daimyô* de *Sengoku Jidai*. El segle posterior a la guerra d'Onin va ser testimoni de l'aparició d'una autèntica hegemonia regional, protagonitzada pels *daimyô*, que tenien una petita inclinació a reconèixer l'autoritat del shogun, excepte quan això significava una obstrucció dels seus objectius. L'atomització de les províncies va fer que les divisions administratives en *shoen* passessin a ser irrellevants, ja que els *daimyô* van crear les seves àrees d'influència seguint, molt sovint, les especificitats geogràfiques del terreny, encara que aquest procés de dissolució dels *shoen* ja venia d'abans de la guerra. Primer els *daimyô* usaven els propietaris de la terra en la seva consolidació del poder, però van acabar canviant-ne l'essència; de propietaris que cobraven la renda dels seus feus, els *shugo* van passar a servir al *daimyô* i a fer d'intermediaris en l'adquisició de la renda. La seva funció va passar a ser administrativa i la seva renda en forma d'estipendi que fixaven els poderosos *daimyô*.

Els viatgers estrangers que arribaven durant el segle XVI al Japó interpretaven els *daimyô* com a reis o prínceps. De fet, en el seu territori és un senyor absolut, i la protecció de la seva àrea i la seva administració depenia exclusivament d'ell. Els

daimyô que tenien més territori, en algunes ocasions, es van veure obligats a subfeudalitzar i delegar la supervisió d'algunes àrees. Altres més petits havien de federar-se amb territoris veïns per garantir la seva supervivència. De totes maneres, no s'ha de pensar en un Japó totalment controlat per *daimyô*, ja que es calcula que aproximadament, el 1560, hi podien haver uns dos-cents *daimyô* amb propietats equivalents a deu mil *koku* d'arròs anuals, dels quals només una trentena serien autèntics grans *daimyô* –amb propietats que donaven més de cent mil *koku* anualment¹⁴.

Els senyors territorials van començar a ignorar el *bakufu* i a concentrar les seves energies en controlar el seu propi territori o en envair els seus veïns, això és una condició que va caracteritzar l'etapa dels Estats Combatents. Masaharu insisteix en l'afirmació de que el mateix sistema del *shogunat* i els *shugo* van ser qui va provocar la desintegració i descentralització del poder¹⁵. Aquesta desintegració es va fer mitjançant processos semblants, però no comuns a tot arreu. Un dels processos alternatius va ser estendre la posició dels *kokujin* creant una causa comú amb els seus veïns, en una confederació de *kokujin* o lligues, anomenades *ikki*, diferents famílies, formades sobretot per samurais de rang inferior, petits propietaris provincials i els propis *kokujin*¹⁶, que controlaven diferents territoris, es mantenien unides per un pacte jurat sota un líder, el cap de la principal família (*soryo*)¹⁷. Es podria definir com un sistema d'organització creat per camperols, petits guerrers o grups religiosos per establir una comunitat al marge del control dels *daimyô*. Durant alguns anys camperols i petits *bushi* van governar la província al marge dels *shugo* i es van negar a pagar tribut com a resposta a la incapacitat dels senyors territorials de proporcionar-los estabilitat. En conclusió, la família hegemònica, que aspirava al càrrec de *daimyô*, havia de assegurar-

¹⁴ Entre els segles XV i XIX el *koku* era la mesura de volum més habitual al Japó i equival, aproximadament, a 278 litres. Un *koku* d'arròs pesa uns 150 quilos i s'entén com la quantitat d'arròs necessària per alimentar una persona durant un any. JUNQUERAS, “De l’edat dels Estats combatents a la reunificació...”, capítol VIII en V.V.A.A., *Història del Japó*, pàg.174.

¹⁵ “The shugo also served as military governors over the provinces, representing the authority of the bakufu, collecting province-wide taxes or behalf of the shogun, and even exacting general taxes and levies in their own right for presumed national purposes. These activities accelerated the decline of the old estate system and the extension of shugo land and military control at the local level” “After 1441, when the bakufu’s role as national hegemon began to weaken, the heavy involvement of the shugo in the life of the capital proved to be their disadvantage.” Kawai MASAHARU, “Shogun and Shugo: The Provincial Aspects of Muromachi Politics”, capítol 6, en John Whitney HALL; Toyoda TAKESHI (ED.), *Japan in the Muromachi Age*, Cornell East Asia Series, New York, 2001, pàgs. 74, 66.

¹⁶ Piero CORRADINI, *Il Giappone e la sua storia*, Bulzoni Editore, Roma, 1999, pàg. 170.

¹⁷ Per trobar un exemple més específic, és convenient remetre’s a una obra fonamental sobre el període. Kawai MASAHARU, “Shogun and Shugo: The Provincial Aspects of Muromachi Politics”, capítol 6, en John Whitney HALL; Toyoda TAKESHI, *Japan in the Muromachi Age*, pàg 80-81.

se d'afluïxar els llaços entre els subordinats dels propietaris, que sovint eren *jizamurai*, els *bushi* de rang inferior que van administrar els pobles sorgits dels *shôen*, i les comunitats que gestaven. Per tant, es van crear poders locals petits però forts, a vegades, fins i tot, reconeguts pel *shogun* i cridats per aquest per diversos favors, militars i d'altres tipus¹⁸, i la seva pervivència durant prop d'un segle els va convertir en arrel de conflictes. Els *ikki* han despertat debats entre els historiadors sobre si aquest poder de base popular hauria pogut arribar a presentar una autèntica alternativa als governs militars o si eren models que copiaven estructures similars, tot i no tenir base armada. Corradini considera que, amb el temps, la mentalitat localista va acabar amb la estabilitat dels *ikki* ja que, a vegades es formava per presentar al·legacions, i acaba per estendre's a major escala¹⁹, i això suposaria un punt feble per a aquestes agrupacions.

A mitjans del segle XVI, els *shugo*, pràcticament, havien desaparegut del Japó, per a ser reemplaçats per senyors regionals de la varietat de *daimyôs* existents a *Sengoku Jidai*. Aquests eren, en la seva gran majoria, *kokujin*. Alguns *shugos* van pertànyer a aquesta classe, però van ser pocs, ja que la majoria es van veure limitats a viure a Kyoto i comptar amb el *bakufu* per la seva pròpia autoritat i, es van trobar empresonats després de la Guerra d'Onin, quan el poder del *bakufu* va caure en desgràcia.

4. Primers passos per la unificació: Oda Nobunaga (1534-1582) i Toyotomi Hideyoshi (1537-1598).

De la mateixa manera que la etapa Muromachi va iniciar el procés de desintegració culminat a la guerra d'Onin, el període dels Estats combatents va acabar provocant la involució d'aquesta tendència cap a la fragmentació. La guerra va acabar per patir un encariment que va provocar la disminució dels *daimyô* amb prou recursos per finançar operacions militars pròpies i, per tant, la formació de grans aliances sota els *daimyô* més poderosos. Entre el 1560 i el 1600, l'arxipèlag va passar d'estar desmembrat en petits estats guerrers a una certa unitat territorial, que caminava cap a la consolidació d'una

¹⁸ Un exemple d'aquesta nova relació és el de la família Mori, família fundadora d'un *ikki* a Aki que també és un exemple de *kokujin* que es converteixen en *daimyô*. Kawai MASAHARU, "Shogun and Shugo: The Provincial Aspects of Muromachi Politics", capítol 6, en John Whitney HALL; Toyoda TAKESHI, *Japan in the Muromachi Age*, pàg 82.

¹⁹ CORRADINI, *Il Giappone e la sua storia*, pàg. 173.

estructura premoderna d'organització social i política²⁰. Aquest procés va estar encapçalat per tres líders militars de la regió centreoriental del Japó: Oda Nobunaga (1534-1582), Toyotomi Hideyoshi (1537-1598) i Tokugawa Ieyasu (1543-1616), culminador d'aquesta etapa de canvis. És important matisar que, segurament, l'èxit dels tres unificadors, hagi sigut gràcies a una conjuntura favorable, pel que ja s'ha comentat amb anterioritat: la preeminència dels grans *daimyô* sobre els petits, la qual cosa va fer que proliferessin els pactes, acords i xarxes de seguretat i solidaritat comunes. L'aparició d'aquests senyors feudals de gran poder van posar fi a *Sengoku Jidai*²¹.

A continuació es tractarà els dos primers líders militars, que assentaran les bases de la unificació del Japó. **Oda Nobunaga** va ser un *daimyô* que va aconseguir formar una aliança prou gran, amb el suport de la família Tokugawa i altres clans veïns, per iniciar el moviment de reunificació política que va culminar en el període Edo. L'origen de la seva família està en una més de les famílies terratinents provincials amb un poder militar relatiu (*jizamurai* o *kokujinshu*), que va aconseguir acumular més poder al *Sengoku Jidai*. Als inicis del segle XV es van convertir en sotsgovernadors de la província de Owari²², concessió per part del clan Shiba²³, família que controlava dit territori i, a banda de ser governadors de tres districtes, Tôtômi, Echizen i Owari, tenien la dignitat d'administradors oligàrquics (*kanrei*) en el Govern central del *shogunat* Ashikaga. Al 1551²⁴, va heretar el feu familiar i es va convertir en líder de la seva família, amb només dinou anys. Gràcies a la força i, també, a la seva intel·ligència a l'hora de crear un sistema de pactes, un dels més importants, el pacte de defensa mútua amb la família veïna dels Tokugawa²⁵, va passar a ser el poder hegemònic a la part de

²⁰ Per entendre les similituds amb altres estructures de poder a l'Edat Moderna, és interessant conèixer l'absolutisme europeu que, malgrat les diferències, té semblances destacables. Una obra de referència és la de Heinz DUCHHARDT, *La época del Absolutismo*, Alianza Universal, Madrid, 1992, pp. 65-67.

²¹ La periodització pot ser confusa, a vegades. El període Muromachi es dona per acabat el 1568, quan Nobunaga entra a Kyoto. A partir d'aquest fet, es comença a parlar del període Azuchi-Momoyama, que arriba fins el 1600, amb l'entrada del *shogunat* Tokugawa. Azuchi és el nom del castell de Nobunaga, i Momoyama la zona, entre Kyoto i Osaka, on es troba el castell d'Hideyoshi. JUNQUERAS, "De l'edat dels Estats combatents a la reunificació...", capítol VIII en V.V.A.A., *Història del Japó*, pàg.182.

²² Owari era una de les antigues províncies del Japó. És una de les zones més fèrtils dels país, a la regió del Kinai, però també és prou lluny –però no excessivament lluny– dels centres de poder tradicionals.

²³ El clan Shiba és un clan descendent del clan Minamoto, del període *Heian*. La seva base estava a la província de Mutsu, al nord de Honshu. El clan va heretar el càrrec de governador de la província d'Owari, en l'actual prefectura d'Aichi. DOROTHY PERKINS, *Encyclopedia of Japan History and Culture, from Abacus to Zori*, Facts on file, New York, 1991.

²⁴ 1551 va ser l'any en el qual va heretar el seu feu familiar. KONDO, *Japón: evolución histórica de un pueblo (hasta 1650)*, pàg. 172.

²⁵ Tokugawa Ieyasu, aliat dels Oda i cap de la província de Mikawa, va rebre de Nobunaga com a favor compensatori quatre províncies – Tôtômi, Suruga, Kai i una part de Shinano-, pel qual es va convertir en

Honshu central, fins arribar, gairebé a la regió de Kanto. El camí fins arribar a la gran acumulació de poder, el va portar a derrotar grans senyors feudals i annexionar regions i *han*²⁶ fèrtils. Amb una ràpida i magna política de conquestes, va aconseguir construir un ampli domini que arribava fins al centre polític-econòmic del Japó.

Nobunaga era una home de guerra, amb una visió hegemònica del poder, cosa que suposava una amenaça pels altres per la seva voluntat d'acumulació de poder polític. Va incloure en les seves campanyes d'anihilament alguns temples budistes, ja que els monjos d'alguns monestirs van intentar aturar el seu procés de concentració de poder. Els monjos guerrers, *Ikkō-Ikki*²⁷, van ser uns dels seus principals enemics, amb els quals va tenir un enfrontament durant dotze anys. Aquest grup va convertir-se en la tercera força política del país havien constituït un govern al territori integrat per una aliança de comuners i grangers que compartien les mateixes idees religioses²⁸. Nobunaga i els seus vassalls van prendre algunes de les seves fortaleses, entre els anys 1574 i 1578²⁹. Molts creients al llarg del país, alguns *daimyō* i, fins i tot, el depositat *shogun* Yoshiaki, van ajudar a defensar la fortalesa, però Nobunaga va vèncer les defenses bloquejant la badia d'Osaka³⁰. Al 1568, va entrar a la capital imperial, i va fer cremar la fortificació monàstica, ordenant la mort de milers de monjos³¹.

Amb l'aliança feta amb el *shogun* Ashikaga Yoshiaki, apartat de la seva posició però no de la successió, Nobunaga va entrar a Kyoto a 1568. Yoshiaki no va treure el que volia de dita aliança, que era la reinstauració de l'ordre previ a *Sengoku Jidai*, més aviat, va aconseguir un efecte contrari, ja que Nobunaga tenia previst acabar amb el *shogunat*,

un gran senyor feudal (*dai-daimyō*) que dominaria cinc províncies centre-orientals. KONDO, *Japón: evolució històrica de un pueblo (hasta 1650)*, pàg. 163.

²⁶ Els han són divisions del territori, que es consoliden al Japó Tokugawa. Per veure la definició més concretar, vegeu el glossari. JUNQUERAS, "De l'edat dels Estats combatents a la reunificació...", capítol VIII en V.V.A.A., *Història del Japó*, pàg. 319.

²⁷ Els *Ikkō-ikki* eren bandes de camperols grangers, monjos, sacerdots sintoistes i nobles locals que es van rebel·lar en contra del govern samurai entre els segles XV i XVI. Tots ells seguien les creences del *Jodo Shinshu*, una secta del budisme que ensenyava als seus seguidors que tots eren «salvats» per la gràcia d'Amida Buddha. A finals del segle XVI el seu moviment va començar a atreure l'atenció de la classe militar i el 1564 Oda Nobunaga vencé als *Ikkō-Ikki* de la província de Mikagawa durant la Batalla de Azukizaka (1564). Els seus castells Ishiyama Hongan-ji i el de Nagashima van ser assetjats i destruïts per Oda Nobunaga.

²⁸STEPHEN TURNBULL, *Samurai Commanders (2) 1577-1638*, Osprey Publishing, Oxford, 2005, pàg. 7.

²⁹ MARY ELIZABETH BERRY, *Hideyoshi*, Harvard University Asia Center, Cambridge, 1989, pàg. 63.

³⁰ BERRY, *Hideyoshi*, pàg. 64.

³¹ CORRADINI, *Il Giappone e la sua storia*, pàgs. 203-208.

però no amb la figura de l'emperador³², a qui seguia donant una contribució anual de 150 *koku* d'arròs, a més de promoure la reconstrucció del palau imperial a Kyoto. Com a recompensa, per part de l'emperador, va rebre la dignitat de Ministre de la Dreta, que aparellava la participació en el Govern central³³. Va establir la seu del seu poder a Azuchi, on va iniciar la construcció d'un castell, d'on va dictar reformes durant els seus anys d'hegemonia. La ubicació de Azuchi, entre el mar del Japó i l'oceà Pacífic, tenia l'avantatge de comptar amb fàcil accés al Mar Interior així com a la part oriental del Japó, a la vegada que estava a una distància òptima de la capital del país: estava prou a prop com per respondre ràpidament a qualsevol aixecament armat però prou allunyada com per evitar els constants conflictes que afectaven a Kyoto³⁴.

La seva entrada a Kyoto també suposava la caiguda definitiva del *shogunat* Ashikaga, posant la fi als 230 anys del *bakufu* de Muromachi. En aquell moment, Nobunaga tenia un relatiu control sobre la tercera part del Japó Ashikaga, fins i tot, la regió central de Kinai i, l'anomenat graner del Japó, Tokai. Encara li mancava arribar a l'oest de Honshu, a Chugoku. Al final de les seves campanyes, va fixar el punt de mira en l'est, en Kanto, amb vuit províncies àmplies controlades encara per la família Hojo. Les seves campanyes militars van ser múltiples, però es podria destacar la batalla de Nagashino, a l'any 1575, amb la victòria sobre els Takeda³⁵. Després de la victòria en Nagashino encara els va costar set anys a les tropes del clan Oda i del clan Tokugawa recuperar els territoris perduts, entrar al domini Takeda i forçar la rendició de Katsuyori, qui es va suïcidar el 1582. Quan van derrotar finalment al clan Takeda, el qual va poder resistir tant temps els atacs principalment perquè s'havien aliat amb el clan Uesugi en una coalició anti-Oda, Ieyasu va absorbir els dominis que els havien pertangut³⁶. Aquest triomf suposava el control sobre quatre grans províncies i la derrota dels antics sistemes de combat a les mans dels nous, motiu pel qual la batalla de Nagashino pot considerar-

³² Nobunaga va voler instaurar un règim polític-central amb la família imperial al cap però, la família imperial havia perdut quasi totalment la seva autoritat política i es trobava en una situació d'extrema precarietat econòmica. KONDO, *Japón: evolución histórica de un pueblo (hasta 1650)*, pàg. 164.

³³ BERRY, *Hideyoshi*, pàg. 58.

³⁴ WILLIAM BODIFORD, WILLIAM DE BARY, YOSHIKO KURATA, PAUL VARLEY, *Sources of Japanese tradition: From earliest times to 1600*, Columbia University Press, New York, 2001, pàg. 453.

³⁵ El clan Takeda va ser un famós clan de *daimyō* durant finals del període *Heian* fins a *Sengoku Jidai*. Els Takeda eren descendents de l'Emperador Seiwa (850-880) i pertanyien a una branca del clan Minamoto. Minamoto no Yoshiakiyo, fill de Minamoto no Yoshimitsu, va ser el primer a utilitzar el nom Takeda. PERKINS, *Encyclopedia of Japan History and Culture, from Abacus to Zori*.

³⁶ BERRY, *Hideyoshi*, pàg. 63.

se com un dels punts d'inflexió en la història del Japó³⁷. La importància de les noves armes de foc és cabdal, i explica el perquè Nobunaga va ocupar-se en mantenir bones relacions amb els jesuïtes, permetent que prediquessin el cristianisme a canvi d'una posició privilegiada en el comerç d'armament.

A mesura que Nobunaga estenia els seus dominis, repartia entre els seus vassalls a títol de mercè les terres confiscades als seus enemics. Per governar les noves zones, va establir un organisme central administratiu, compost per quatre consellers administradors (*otona*), per a que controlessin als senyors veterans o vassalls fidels des del seu origen (*hudai-daimyô*) i als nous vassalls (*shinki-daimyô*), recent sotmesos al seu domini. Alhora, va reforçar el nucli estratègic amb els generals i oficials de més confiança, anomenats grup d'Owari (*Owari-shû*), format per guerrers i servidors, que havien jurat la seva fidelitat des dels inicis del poder del clan Oda.

Les reformes iniciades per Nobunaga són molt notables en quant a la política agrària, en la qual el seu principal objectiu era guanyar el control de les capacitats productives del camp, que havia estat en mans de les entitats fragmentades durant les últimes dècades. Per això, va impulsar un cadastre, iniciat a les províncies de Yamato i Harima³⁸, de manera que tothom, monjos, propietaris militars i terratinents, es van veure obligats a dir quina renda es podia extreure anualment de la seva terra, a més d'especificar amb qui ho havien adquirit i com. Un cop obtinguda la informació, repartia i donava garanties que les terres serien propietat d'aquell a qui li fossin assignades. La resistència dels monestirs i les velles famílies, que no veien amb bons ulls les reformes, van suposar un problema a l'hora d'aplicar el cadastre de tot el territori governat per Nobunaga, sobretot el centre de la illa principal Honshu, on es troba el seu feu d'origen, Owari i els seus voltants (veure mapes als annexos). A més, amb tal de resoldre un dels grans problemes polítics de l'època, l'emergent poder dels *daimyô*, va trobar una forma de debilitar la força econòmic-militar que cadascú dels *daimyô* posseïa de manera autònoma del seu territori. Nobunaga va prendre la decisió radical de no permetre a cap

³⁷ Encara que els "arcabuceros" s'havien utilitzat amb anterioritat en les batalles, aquests no eren considerats fiables a causa del excessiu temps que requeria recarregar l'arma, contínuament causa del primitiu de les armes aquesta explotava a la cara del qual la disparava a més que quan es mullaven quedaven pràcticament inutilitzables. Com a resultat de la batalla, els "arcabuceros" van ser considerats com un factor militar important i decisiu en la batalla. STEPHEN TURBULL, *Nagashino 1575: Slaughter at the Barricades*, Osprey Publishing, Oxford, 2000.

³⁸ John Whitney HALL, *The Cambridge History of Japan: Early modern Japan*, Cambridge University Press, Cambridge, 1988, pàg. 17.

senyor feudal conservar més d'un castell-residència en el seu territori i va ordenar que tots els palaus, fortaleses i refugis, fossin destruïts. Cal destacar, els seus intents de separació entre les diferents classes del període premodern japonès i el control de les armes. Va intentar aniquilar categòricament al sector militar intermig (*jizamurai o kokujinshû*) o exèrcit mòbil, que estava col·locat entre els caps del feu i els simples conreadors del camp. Aquests decrets es consideren de gran importància històrica en el procés que anomenaré feudalisme modern del Japó, ja que és una continuació del feudalisme durant la nostra Edat Moderna, que va servir de precedents per dos edictes posterior, “L'últim castell en un districte” (*Ikkoku-ichijô*) i un altre anomenat “Llei de requisita d'espases” (*Katana-gari*) durant els seus últims anys de vida, a tots aquells que no havien de dedicar-se exclusivament al combat, a la pagesia i el clergat.

En resum, Nobunaga va aconseguir sotmetre sota el seu domini una tercera part de la illa principal, Honshu –les regions de Tōkai, Chūbu i Kinki-, sense trigar més de trenta anys, des de 1551 fins 1582. Però, tot i que va estendre els seus dominis considerablement, Nobunaga somiava amb la unificació de tot el país, i no li bastava només amb la pacificació de la zona central, sinó que tenia l'ambició de conquerir també la part occidental, anomenada Chūgoku, i les illes Shikoku i Kyushu. Amb aquesta finalitat, va aliar-se amb Toyotomi Hideyoshi, gran general que ell havia enviat a avantguarda per a sotmetre al clan Mōri, cap de Chūgoku. Però, a meitat de camí, Nobunaga va ser traït per Akechi Mitsuhide, en l'anomenat “Incident de Honno-ji” a 1582, en el qual Nobunaga va morir a Kyoto, obligat a fer-se el *seppuku*, sense completar el seu projecte³⁹. Les línies generals dels seus projectes reformistes van ser heretades per Hideyoshi.

Nobunaga és recordat en l'imaginari japonès com a guerrer ferotge i destructor i no tant com un administrador amb certa visió de com tornar a centralitzar el poder després d'un segle llarg de desunió. **Toyotomi Hideyoshi** (1537-1598) es presenta sovint a mig camí entre la imatge de guerrer medieval i la de soldat de classe humil, de rang inferior. Entre ambdós personatges hi ha una continuïtat d'acció i de concepció del poder. Hideyoshi va decidir venjar la traïció al seu sobirà, castigant a Akechi Mitsuhide amb la pena capital i, d'aquesta manera, va aconseguir ser el successor de Nobunaga. Els

³⁹ TURNBULL, *Samurai Commanders* (2), pàg. 8.

generals de Nobunaga es van reunir per tal de triar un successor formal del clan. D'una banda, el general del clan Oda, Shibata Katsuie, va recolzar a Oda Nobutaka, tercer fill de Nobunaga, com a possible successor del seu pare. En canvi, Hideyoshi va decidir portar-li la contrària donant suport al fill menor de Nobunaga, Oda Hidenobu⁴⁰.

El tema de la successió va ser debatut en les "Conferències de Kiyosu", on el domini del clan Oda va ser dividit entre els més importants generals; Hideyoshi va rebre les províncies de Yamashiro, Tamba i Kwatchi, mentre que Shibata va retenir Echizen. Takigawa Kazumasu, oponent d'Hideyoshi en Kiyosu, va rebre Ise, la qual va fortificar en el cas de que una guerra, però no es va arribar a un acord. Hideyoshi va enfortir la posició de Hidenobu i al mateix temps va incrementar la seva influència dins del clan Oda. En 1583, Hideyoshi va començar la construcció del castell d'Osaka. No obstant, Hideyoshi encara no s'havia consolidat en el poder dins del clan. Un altre fill de Nobunaga, Oda Nobukatsu, encara era hostil⁴¹. A la primavera de 1584, Tokugawa Ieyasu i Nobukatsu es van aliar i van començar a fer declaracions difamatòries contra Hideyoshi al mateix temps que demanaven el suport dels altres clans.

Després de certes hostilitats, uns mesos després, Hideyoshi va firmar la pau amb Ieyasu i Nobukatsu, i es va disposar a consolidar els dominis del clan Oda. Va prendre les províncies més importants com personals, i va designar governadors pels dominis restants, amb una notable eficàcia ja que, dits territoris es van veure lliures de rebel·lions fins la seva mort. Poc després, es va disposar a conquerir la regió de Shikoku, de la qual el seu *daimyō*, Chosokabe Motochika, era enemic de Hideyoshi. Després d'un intent de negociació fracassat, Hideyoshi va ordenar una invasió, que va resultar la més gran de *Sengoku Jidai*. A diferència de Nobunaga, Hideyoshi va permetre que Motochika continués com a cap de clan, sota el seu comandament. La conquesta de Shikoku, al mateix any 1584, va enviar un missatge als altres *daimyō*: quatre províncies havien estat sotmeses en un mes i mig, i els Mori, una de les famílies més poderoses del Japó, havien iniciat la invasió sota les ordres d'Hideyoshi.

Pocs anys després va aconseguir acabar amb l'obra iniciada per Nobunaga i pacificar tot l'arxipèlag a la última dècada del segle XVI. Hideyoshi va acceptar la família imperial

⁴⁰ BERRY, *Hideyoshi*, pàg. 74.

⁴¹ "Toyotomi Hideyoshi" en Samurai-archives.com [Consultat el 10 d'abril de 2013]

com a nucli absolutament necessari per al sosteniment íntegre de la nació. En reconeixement d'aquests èxits, la cort imperial li va atorgar el títol de *Nai-daijin*⁴², després va ascendir a regent imperial al 1585 i, més tard, al de gran ministre (*Dajô-daijin*), acumulant així un seguit de responsabilitats però, també poder.

Hideyoshi va respectar els temples i monestirs, a diferència de Nobunaga, i va permetre la reconstrucció i restauració de les entitats religioses, mantenint una política de protecció al budisme. Respecte als *daimyô*, va tenir una relació delicada, ja que va haver de recórrer a tot tipus de mesures per mantenir el seu poder polític, seguint a grans línies el projecte de Nobunaga. El seu règim va basar la seva plataforma política en la zona econòmicament més avançada, igual que Nobunaga, creant una distribució de senyoriats com a conseqüència de la política adoptada sobre l'administració dels senyoriats militars. Seguint l'exemple del seu predecessor, va realitzar trasllats de senyors feudals, situant-los d'acord amb les fidelitats i interessos. En la fi de la seva vida, Hideyoshi va realitzar alguns canvis en aquest model, amb noves normes, creant en el 1585 un tribunal de justícia en el qual cinc magistrats resolien funcions jurisdiccionals, inclosos el control, inspecció i processos judicials dels *daimyô*. A més, va crear com a organisme suprem una assemblea de consellers formada per cinc ancians (*go-tairô*) que supervisaven els principals assumptes governamentals, i Hideyoshi va anomenar als grans *daimyô*, entre ells, Tokugawa. Es van crear aquests dos organismes pel desig de que mantinguessin l'harmonia, equilibri i concòrdia entre ambdós, per prendre decisions sobre els aspectes polítics importants.

Igual que Nobunaga, va tractar de separar els militars i els llauradors, promulgant al 1588 una llei general de requisita d'espases, arcs i fletxes, armes de foc i altres estris de lluita, a totes les classes socials que no fossin militars, com els temples i monestirs, agricultors i artesans. Més endavant, també va prohibir als camperols abandonar el seu ofici per dedicar-se a un altre, establint així, al 1591, una clara divisió entre les quatre classes socials, militars, agricultors, artesans i comerciants, impossibilitant la mobilitat entre classes. Aquest va ser el primer cop que es va establir una solemne distinció entre la única classe social dominant, els militars, i les tres classes dominades, camperols,

⁴² *Naidaijin* traduït com a Ministre de l'Interior, era un lloc governamental japonès. El paper, rang i autoritat del *Naidaijin* va variar a través de la història. En el sistema *ritsuryô*, estableix el Codi Taihō en 702, el ministre de l'Interior era a la tercera posició després del *sadaijin* (Ministre de l'Esquerra) i el *udaijin* (Ministre de la Dreta).

artesans i comerciants, configurant així l'estructura social que es mantindria inamovible, al Japó durant 300 anys, fins després de la Restauració Meiji.

Per poder complir amb l'assignació de nous feus (*shichi*) als seus generals i fer el trasllat dels *daimyô* d'un senyoriu a un altre, havia d'estendre a escala nacional i acabar el registre cadastral (*kenchi*) que havia iniciat Nobunaga a les jurisdiccions centrals, Kinai i les províncies veïnes. A partir de 1582 fins a 1590, va iniciar censos cadastrals a diferents feus i a fer revisions als ja iniciats, fins i tot, cap a les regions més allunyades, com la zona meridional de Kyûshû, la zona extrem-oriental, Kantô i la zona nord-oriental, Ôu. Aquest registre també és conegut com a Cens cadastral de Taikô (*Taikô-kenchi*)⁴³. Aquesta reforma va fer caure quasi completament els últims reductes dels senyoriis cortesans feudals i va significar la confecció definitiva del nou règim dels senyoriis militars en l'àmbit nacional.

El govern d'Hideyoshi també marca l'inici de la persecució del cristianisme, ja que en 1587 manifesta que Japó era el país dels déus, declarant herètica la religió cristiana i prohibint la seva difusió. Malgrat això, va insistir en que ell mateix apreciava la civilització d'Occident i que tenia interès en continuar mantenint relacions comercials amb els europeus. De fet, l'etapa *Azuchi-Momoyama*, en la qual el poder estava ens mans de Nobunaga i Hideyoshi, va ser l'època on va quedar marcada l'empremta d'una fort influència de la cultura occidental, sobretot en l'àmbit religiós i respecte als instruments bèl·lics.

La seva ambició de domini territorial no coneixia fronteres i, això, va fer que busqués nous horitzons, procedint després de la pacificació del seu país, a intentar conquerir Xina i Korea. Encara que al principi obtingués victòries, uns cops definitius el van obligar a negociar i a cessar les hostilitats. Aquests fets marcaren la fi de la seva vida ja que, Hideyoshi va caure malalt, deixant com a última voluntat a Tokugawa Ieyasu, que

⁴³ Rep aquest nom ja que Hideyoshi, que havia estat distingit per la família imperial amb la dignitat de Regent imperial, va traspasar, en 1591, aquest càrrec al seu nebot Hidetsugu, i va adoptar per a si mateix el títol de Gran Conseller (*Taikô*). KONDO, *Japón: evolución histórica de un pueblo (hasta 1650)*, pàg. 180.

era el cap del Consell dels Cinc Regents⁴⁴ com encarregat de l'administració generals fins que el seu fill, Hideyori (1593-1615) arribés a la majoria d'edat.

5. La batalla de Sekigahara (1600) i la victòria de Tokugawa. Un nou *shogunat* (1600-1868).

La mort sobtada d'Hideyoshi, provocà un buit de poder que portà a una sèrie de conflictes que tornà el país a la guerra. Tokugawa, l'encarregat d'exercir la regència d'Hideyori, fill d'Hideyoshi, es mostra com l'única alternativa per mantenir la unitat territorial aconseguida a finals del segle XVI, ja que, era membre de la família amb un nombre més elevat de propietats. Ieyasu comença a moure noves aliances mitjançant matrimonis concertats, pel qual Ishida Mitsunari, va començar a unificar a tots aquells que estiguessin en contra de Tokugawa. Mentre que Ieyasu organitzava al seu exèrcit amb la intenció d'enfrontar-se a un *daimyô* rebel, Uesugi Kagekatsu, Mitsunari va decidir actuar recolzat pels altres *bugyô* i tres dels quatre *tairô*, els quals van enviar una queixa formal contra Ieyasu acusant de 13 càrrecs diferents. Ieyasu va prendre aquesta missiva com una declaració de guerra i, indirectament, tots els *daimyô* es van allistar o bé, a l'Exèrcit de l'Oest de Mitsunari, els que consideraven a Hideyori com a hereu, o a l'Exèrcit de l'Est de Ieyasu.

A Sekigahara, actual prefectura de Gifu, ambdós exèrcits es van enfrontar en una batalla cruenta i decisiva pel futur del Japó. És anomenada també *Tenka Wakeme no Tatakai*, <<la batalla decisiva>>, o també rep el nom del lloc on es va desenvolupar, Sekigahara. Més que una batalla, es podria dir que és tota una campanya militar, ja que van posar en pràctica setges a castells, moviments previs i la lluita pel control de les vies de comunicació. Mitsunari va ser qui va triar, a última hora, el lloc per la trobada, buscant una bona posició estratègica però, irònicament, les característiques de la zona van jugar en contra del seu exèrcit.

La bona estratègia en les negociacions i pactes d'Ieyasu el van portar a la victòria. Va prendre el castell de Mitsunari, el qual estava protegit pel seu germà Masazumi, qui es

⁴⁴ El Consell dels Cinc Regents va ser un grup anomenat per Hideyoshi, encapçalat per Tokugawa Ieyasu, i seguit per Maeda Toshiie, Uesugi Kagekatsu, Mōri Terumoto i Ukita Hideie. KONDO, *Japón: evolució històrica de un pueblo (hasta 1650)*.

va rendir realitzant el *seppuku*⁴⁵. Uns dies després de la batalla, Mitsunari va ser capturat i condemnat a mort, junt amb Ankokuji Ekei i Konishi Yukinaga. Ukita Hideie, un dels membres del Consell dels Cinc Regents, el qual ja s'ha mencionat amb anterioritat, va fugir a Satsuma, on va viure un temps fins que va ser trobat i condemnat a l'exili, a la illa de Hachijo-jima. Ieyasu havia guanyat la supremacia i decideix instal·lar al fill d'Hideyoshi, Hideyori, en el castell del seu pare, a Osaka, atorgant-li un feu considerable d'uns 650.000 *koku*, però retallant els dominis de la família Toyotomi⁴⁶. Al 1603, Ieyasu es nomenat per l'emperador Go-Yôzei com a *shogun*, establint així el *shogunat* Tokugawa o *shogunat* d'Edo.

Encara que Ieyasu havia demostrat el seu poder i havia guanyat la preeminència, l'existència de la família Toyotomi impedia la construcció final d'una força unificada a escala nacional i, per tant, havia d'enderrocar als senyors feudals relacionats amb aquests. En 1611 va publicar un decret amb el qual obligava a tots els *daimyô* del país a prestar jurament de fidelitat al nou *shogunat*. D'aquesta manera, els Toyotomi, privats ja de recuperar el poder que havien tingut, declaren la guerra en 1614 als Tokugawa, encara que van accedir a la reconciliació ràpidament, reconeixent la seva inferioritat. Poc després, van tornar a iniciar un conflicte, del qual van sortir derrotats definitivament. Amb aquest triomf final, Ieyasu acabava la empresa pacificadora de la nació i arriba a ocupar el poder polític efectiu, després d'anys d'intent, donant lloc a un proverbi que definia el caràcter dels tres unificadors: "Nobunaga matava el cucut que no cantava; Hideyoshi el feia cantar; i, Ieyasu esperava que cantés"⁴⁷. Ieyasu, però, no va romandre al càrrec de *shogun* més de dos anys, ja que va traspasar-ho al seu fill, manifestant la heretabilitat del càrrec entre els descendents de la seva família. Tot i així, no va suposar la seva retirada de la governació central, ja que no es va apartar del poder polític fins la seva mort, en 1616.

Després de la seva victòria, Ieyasu es va disposar a posar en marxa els projectes de desposseir i reduir els feus dels *daimyô* partidaris del bàndol resistent. L'estructura política que va establir Tokugawa en els primers anys del segle XVII és nomenada sistema *bakuhan* (*bakuhan taisei*), terme encunyat pels historiadors japonesos moderns i

⁴⁵ Anthony BRYANT, *Sekigahara 1600: The final struggle for power*, Osprey Publishing, 1995, pàg.79

⁴⁶ KONDO, *Japón: evolución histórica de un pueblo (hasta 1650)*, pàg. 190

⁴⁷ KONDO, *Japón: evolución histórica de un pueblo (hasta 1650)*, pàg. 191.

que, reconeix que el *bakufu* establert a Edo per Tokugawa va ser el resultat final de la maduració de les institucions del *shogunat* a nivell nacional i dels *daimyô* a nivell local⁴⁸. El nou *shogun* va realitzar una nova reorganització de terres, afavorint el seus aliats, creant uns 140 vassalls fidels, i formant així, dos tipus de senyors feudals: els *hudai-daimyô* i els *tozama-daimyô* (veure mapa nº3). Els primers, eren els que van ser lleials des de l'inici, quan Ieyasu només era un simple cap militar provincià i, els segons, els que es van aliar un cop la batalla de Sekigahara estava encaminada cap a la glòria d'Ieyasu, els quals van quedar privats del cercle principal d'influència del govern⁴⁹.

El *shogunat*, a més dels *hudai-daimyô*, posseïa un cos de guàrdia de rang mig e inferior, al qual oferia o bé, un patrimoni de menys de 10.000 *koku* o bé un salari fixe. Estaven classificats en dos categories, els militars abanderats (*hatamoto*) i els peons d'infanteria (*gokenin*). Al temps que s'ocupava dels militars, havia de vigilar i controlar les altres classes socials influents, fins ara la família imperial, la noblesa cortesana, els monestirs i els terratinents locals armats, encara que ja no tinguessin la importància medieval, i va aplicar unes polítiques heretades dels règims de Nobunaga i Hideyoshi. Al 1615, Ieyasu va posar en vigor una llei titulada "Únic castell-residència en un senyoriu", ordenant la demolició de tots els altres castells auxiliars, fortaleses, refugis, etc., i va fer viure els senyors feudals propietaris d'aquests edificis, a Edo, des d'on tindria un millor control dels *daimyô*. En la mateixa etapa, va publicar una sèrie de decrets⁵⁰ per limitar les funcions de cada estrat social i senyalar les seves obligacions. Les lleis referents als *daimyô* eren les més severes i estan reflectides en el Codi Militar de 1615, document que es va anar reformant en temps posteriors. Es van introduir dues novetats molt significatives. La primera era una norma segons la qual s'obligava a l'esposa i als fills

⁴⁸ L'ús del terme *bakuhan* és, bàsicament, un fenomen post Segona Guerra Mundial, encara que els pioners en aquest camp van començar a concebre el govern d'Edo com a una diarquia a finals de la dècada dels 30 del segle XX. Alguns exemples són: Itô TASABURÔ, "Bakuhan taisei ron" en *Shin Nihonshi kôza*, Chûo kôronsha, Tokyo, 1947; Nakamura KICHIJI, *Nihon hôkensei saihenseishi*, Mikasa shobô, Tokyo, 1940. John Whitney HALL, "The *bakuhan* System", capítol 4, pàg. 128, en John Whitney HALL (ed.), *The Cambridge history of Japan*, Cambridge University Press, Cambridge, vol.4, 1988-1999.

⁴⁹ BRYANT, *Sekigahara 1600*, pàg.83.

⁵⁰ El Codi militar (*buke-shohatto*), la llei sobre els comportaments de la classe cortesana noble (*kuge-shohatto*) i altres sobre la classe clerical (*shosyû-shohonzan-hatto*). KONDO, *Japón: evolución histórica de un pueblo (hasta 1650)* pàg. 196.

de cada *daimyô* a residir a Edo, una espècie de fiança amb ostatics⁵¹. L'altre innovació, de major importància, és la introducció d'un servei alternatiu o per torns (*sankin-kôtai*), pel qual s'obligava als *daimyô* a servir en el centre del govern, a Edo, durant un any al *shogun* i a romandre l'any següent en el seu feu, havent de deixar la seva esposa i fills al tornar a la seva terra.

A mesura que s'anava consolidant la jerarquia en la societat *daimyonal*, es va estructurar alhora l'aparell burocràtic del *shogunat*. A partir del tercer *shogun* (1623-1651), quan la jerarquia militar quedava ja establerta, es van refermar tant l'organisme burocràtic com els càrrecs i deures administratius a que estava subjecte cadascú dels *daimyô*. Durant gairebé tota l'època d'Edo, existia un Gran Conseller (*tairô*), la més alta dignitat, només nomenat quan era necessari. Existien càrrecs permanents com el Consell Suprem d'Ancians (*Rôchû*) que administrava els assumptes generals; un Subconsell d'Ancians més joves (*Wakadoshiyori*), que administrava els altres assumptes; un cós de Camarlencs (*Sobayônin*), que realitzaven funcions d'enllaç amb el Consell d'Ancians; un Ministeri d'Assumptes Religiosos (*Jisha-bugyô*), encarregat de supervisar els temples i monestirs així com als sacerdots sintoistes o budistes, i d'administrar justícia en les seves denúncies i apel·lacions. Existien també comissaris generals (*Ômetsuke*), que vigilaven els *daimyô*; els dos jutjats d'Edo (*Edo-machi-bugyô*); els Tresorers (*kanjyô-bugyô*); i, finalment, un cós de Vigilants (*metsuke*), que s'ocupava de vetllar per la disciplina dels militars abanderats. Fora d'Edo, existien organismes d'inspecció local també.

Com queda demostrat, el poder del *shogun* sobre els estrats socials *daimyonals* era gairebé total i, el seu domini administratiu englobava a tot el país, a diferència del feudalisme descentralitzat de *Sengoku Jidai*, en la qual la societat estava construïda a base dels poders locals coexistents en mig d'un antagonisme recíproc. Aquí tenim una de les raons per qualificar l'estructura social de l'època Tokugawa com societat feudal centralitzada o feudalisme tardà, des del punt de vista de la superestructura administrativa.

⁵¹ El mateix Ieyasu Tokugawa va viure una situació igual quan era petit, ja que va viure com a ostatic en el castell del *daimyô* dominant. Per saber més sobre la biografia de Ieyasu, es recomana l'obra: Conrad TOTMAN, *Tokugawa Ieyasu: shogun*. Ed. Heian, Union City, 1983.

Però, en la infraestructura pròpia de cada *daimyô*, encara que estiguessin incorporats en la jerarquia militar i es trobés en una situació de subjecció al domini *shogunal*, els *daimyô* tenien reconeguda una independència quasi absoluta en l'administració del seu territori. El *daimyô* era pràcticament un sobirà en un territori aïllat i podia promulgar lleis particulars per al seu feu. El nombre d'aquests *daimyonats*, nomenats Han, a penes van canviar durant l'època Edo i, eren com una miniatura de la macroestructura *shogunal* en la seva configuració interna. Les relacions que es portaven a terme s'assemblaven a les del *shogun* amb els seus abanderats, i els peons i l'aparell burocràtic de cada senyoriu. Sota el *daimyô* estaven els vassalls armats i un cert nombre de consellers ancians (*karô*), que controlaven el còs dels vassalls militars inferior, administrava la hisenda i dirigia els assumptes polítics del senyoriu. Quan el *daimyô* s'havia d'absentar, un dels consellers quedava al càrrec de custodiar el castell (*jôdai-karô*). A més, també existia en la residència oficial d'Edo un dignatari diplomàtic (*rusui-yaku*) que representava els interessos del senyoriu, coordinava els contactes amb el shogunat i s'encarregava de les relacions dels diversos feus. Tots els vassalls armats tenien una residència en un lloc determinat construït entorn a un castell. Els de rang superior rebien del seu amo en la primera fase del seu establiment petits terrenys assignats (*chigyô-chi*) dins del senyoriu. Aquests vassalls gaudien dins del seu *chigyô-chi* de drets autòctons, entre els quals també hi havia el de rebre rentes per la productivitat de dites terres⁵².

El *shogunat*, a més de canviar l'ordre polític del país, va introduir canvis en l'estratificació social japonesa. El poder dels nobles cortesans (*kuge*) va cedir per donar lloc al poder dels samurai. Al cim de la piràmide es trobava la classe samurai, posteriorment es trobaven la cort i la noblesa i, més avall hi havia les classes religioses. Per sota del clergat, estaven els agricultors. Finalment es trobaven en una categoria inferior les classes urbanes, artesans, comerciants i delinqüents. Existeix una part de la població que es troba fora d'aquesta piràmide social, com són les *geishas* i prostitutes⁵³,

⁵² Posteriorment, es va canviar el sistema de concessió de terrenys pel sistema salarial. KONDO, *Japón: evolución histórica de un pueblo (hasta 1650)*, pàg. 201.

⁵³ És important aclarir la diferència entre “*geisha*” i “prostituta”. Des de fora del Japó, s’ha arribat a confondre els dos termes però, són professions diferents i les pràctiques realitzades per aquests col·lectius no són comparables. Una *geisha* és una artista tradicional japonesa, i les seves tasques constitueixen, després d’un aprenentatge que podia ser tant des dels 15 anys o des de la infància, en entretenir en festes, reunions o banquets tant exclusivament femenins o masculins com mixtes. Per saber més sobre la temàtica de les *geishas*, és interessant llegir la novel·la de Mineko Iwasaki, *geisha* que explica la seva vida dins aquest món: Mineko IWASAKI, *Vida de una geisha*, Zeta Bolsillo, Barcelona, 2008.

i els anomenats no-humans, és a dir, gent que treballa amb oficis relacionats amb la mort. Aquest sistema social es va imposar a tota la comunitat japonesa i la seva influència és tal, que en la societat japonesa actual posseeix alguns trets d'aquesta estructura.

Una mesura que no cal oblidar del *shogunat* Tokugawa és la seva política d'aïllament respecte a la resta del món (*sakoku*), promulgada a l'any 1639. Es van prohibir les transaccions comercials, amb l'excepció dels holandesos i els xinesos⁵⁴, que podien accedir a la illa artificial de Deshima, al davant de Nagasaki, per comerciar un cop a l'any. A més, Ieyasu va prohibir el cristianisme, ja que ho veia com una amenaça social i política contra el règim, obligant als monjos i missioners a abandonar el país sota l'amenaça de mort. Dins d'aquestes prohibicions, també estava la que feia a les armes de foc, de les quals es van desfer per tornar al mètode antic de fer la guerra. Una obra que ens aproxima a aquesta temàtica és *Tokugawa Japan : the social and economic antecedents of modern Japan*. Tot això, marca la singularitat d'aquest país respecte a la resta del món durant al menys 250 anys.

6. El samurai: guerra i poder.

Els samurais constituïen la classe governant i militar del Japó feudal, on la casta a la que pertanyia cada persona venia determinada pel seu naixement. Va ser una figura present a tota la història del Japó fins la Restauració Meiji (1868), ja que, es podria dir que, l'ànima de l'antic Japó està en el codi dels samurais.

Aquests guerrers es regien per un codi d'honor anomenat *Bushido*⁵⁵, el camí del guerrer, codi ètic estricte i particular al que molts samurais, també anomenats *bushi*, lliuraven les seves vides, un codi que exigia lleialtat i honor fins a la mort. Si un samurai fallava en mantenir el seu honor, podia recobrar-ho practicant el *seppuku*. Els primers guerrers feien servir el terme “el camí del arc i el cavall”, que més tard va canviar pel terme “el

⁵⁴ En un principi, també acceptaven portuguesos però, als vaixells portuguesos venien missioners i monjos i, amb les noves lleis, van acabar per tancar aquesta font comercial.

⁵⁵ Inazo NITOBE, *Bushido, el corazón de Japón*, Ediciones Obelisco, Barcelona, 1989.

camí de l'espasa i el cavall", que feien referència com a símbols del seu estat com a militars⁵⁶.

Durant *Sengoku Jidai*, els samurais que destacaven en les arts marcial brillaven al camp de batalla i les seves gestes militars els obrien camins cap a èxits posteriors. Els grups de samurai s'anaven fent més grans i més poderosos fins a apoderar-se de feus petits. En aquesta època, el poder de la classe militar es va veure incrementat, fins que va arribar a un punt que el seu rang es considerava inqüestionable. Cada samurai pertanyia a un feu, o bé al propi *bakufu*, però també hi havia samurais sense senyor, mercenaris, que rebien el nom de *ronin*.

A partir de les reformes del *shogunat* Tokugawa, a les primeres tres dècades del segle XVII, el samurai era l'únic membre de la societat amb dret a portar armes i, de fet, tenia el deure d'anar armat en tot moment, portant una espasa llarga, la *katana*, i una curta, el *kodachi*. Amb l'arribada d'Ieyasu, la classe guerrera usurpa el poder, i des de llavors, els samurais van governar el Japó, sense cap mena d'oposició, sent només el 10% de la població de l'arxipèlag. En general, tenien una educació superior a la dels membres de les altres classes socials. Però, cal afegir, que dins el grup social dels samurais, hi havien diferents rangs i no tots tenien el mateix poder militar i econòmic.

La pacificació que van portar els Tokugawa al Japó, junt amb la restricció d'armes, van fer que, encara que els samurais eren una classe de guerrers, que tenien com objectiu fer la guerra, passessin a fer serveis en les administracions governamentals. Van passar a una classe més intel·lectual, amb un gust refinat per l'art i la literatura. Un exemple conegut és el de Miyamoto Musashi (1584-1645), un *ronin* que va lluitar en la batalla de Sekigahara,(1600) en el bàndol perdedor. Musashi va partir en *Musha Shugyo*, un viatge d'auto-perfeccionament que realitzaven els samurais, lluitant contra diversos enemics que es trobessin pel camí, per provar les seves habilitats. Als trenta anys va experimentar un canvi espiritual, escrivint la seva obra més famosa "*El llibre dels cinc anells*"⁵⁷, fent un estudi més profund sobre el camí de l'espasa i prenent contacte amb l'art, la pintura, la cal·ligrafia i la meditació Zen.

⁵⁶ Karl F. FRIDAY, *Samurai, warfare and the State in Early Medieval Japan*, Routledge, Oxon, 2004, pàg.103

⁵⁷ Miyamoto MUSASHI, *El libro de los 5 anillos*, Ediciones Obelisco, Barcelona, 2010.

A més, durant aquesta època de pau, tots els aspectes de la vida dels samurais es regien per estrictes normes, que no existien en *Sengoku Jidai*, etapa en la qual les normes eren més flexibles. Però, aquesta pau va tenir un preu, ja que el caràcter del samurai va anar degenerant paulatinament, van anar oblidant l'art de lluitar. Es va convertir en una figura temuda i odiada per la resta de la població, ja que el poder polític que tenia, junt amb l'accès a les armes, va fer que els samurais es tornessin persones arrogants, amb el dret de fer justícia per la seva pròpia mà i sense tenir en compte cap tipus de norma.

Per tant, és important conèixer que aquest personatge, encara que mític i respectat, va despertar el descontent d'una bona part de la població i, quan van desaparèixer, va suposar un gran alleujament cap a tota la població. El *shogunat* Tokugawa va suposar el seu assentament en un lloc privilegiat, perdurant en ell durant més de 250 anys.

És interessant fer una comparació als guerrers per altres indrets del món. El feudalisme és el pare dels samurais, i d'aquesta manera, també ho és dels cavallers de l'Europa feudal. Una obra que fa referència a una comparació, és el llibre de Juan Gil, "*Hidalgos y samurais: España y Japón en los siglos XV y XVI*".

Stephen Turnbull, nascut a 1949, és el gran expert britànic sobre els samurais, especialista en història militar oriental, en particular del Japó. Ha escrit diverses obres sobre aquesta temàtica, a més d'articles. Traduïda al castellà, es disposa de l'obra "*The Samurai. A military history*", llibre important per accedir a una informació més detallada sobre els antics guerrers nipons.

7. Conclusions

El camí que fa el Japó feudal fins a la consolidació del *shogunat* Tokugawa, es podria resumir en que, passa d'una etapa de cert caos a una estabilització a base d'imposar un poder únic i fort per la força. Hi ha un debat, que també és traslladable a la Xina, que planteja la hipòtesi de que hi hagin llocs regits per la dicotomia de caos i poder fort, és a dir, si la única possibilitat de que hi hagi ordre és la imposició d'un poder que ho

control i tot⁵⁸⁵⁹. *Sengoku Jidai* és la culminació d'un procés de pèrdua de poder del *shogun*, quedant aquest en mans dels *daimyô* i, portant el arxipèlag a un estat conflictiu i amb un buit de poder, ja que ningú tenia el suficient poder militar, polític i econòmic, per poder controlar els altres i, això, actua, paradoxalment, com a un incentiu pels propis senyors feudals, per continuar els conflictes i així, buscar imposar-se sobre els altres i guanyar més poder i influències.

L'arribada dels unificadors va posar fi a aquesta etapa de constants guerres, consolidant poc a poc, un poder únic, capaç de posar ordre en tot el territori. Amb Nobunaga i Hideyoshi es senten les bases del que seria aquest nou poder i es consolida amb Ieyasu Tokugawa. El *shogunat* Tokugawa va suposar un retorn de la importància del càrrec del *shogun* però, encara més fort que al *shogunat* de Muromachi, ja que les noves lleis que va imposar eren molt més restrictives que les de l'anterior. A més, Ieyasu coneixia els errors del passat i es va encarregar de no tornar a repetir el que havia debilitat el *bakufu*.

Es podria parlar de l'arribada d'un poder militar, un fet lògic tenint en compte que, els diversos territoris van patir durant un segle i mig, conflictes i guerres sense intervals. La classe militar es consolida amb el *shogunat* Tokugawa en la part més alta de la piràmide social després de l'emperador i del *shogun*, que també pertany a aquesta classe militar. Però, com es pot observar, el seu ascens no va ser obra exclusiva de Tokugawa. Va ser un procés progressiu, causa i conseqüència de les guerres de *Sengoku Jidai*, que finalitza amb l'arribada al poder d'Ieyasu.

En referència als samurais, van ser una classe social que va evolucionar amb el temps a causa de les circumstàncies, que els van fer canviar. El guerrer invencible que les pel·lícules i la literatura han fet immortal, pertany, sobretot, a *Sengoku Jidai*, on el seu valor i les seves habilitats militars tenien una importància cabdal per la seva fama. El samurai del període Tokugawa, progressivament, canvia la seva essència, ja que els motius de la seva existència desapareixen quan desapareix la guerra. La transformació del rol del samurai, també contribueix a que aquesta figura sigui important en la

⁵⁸ A la Xina, aquest debat segueix vigent actualment, ja que és un estat amb un partit únic. Però, al Japó, ha variat ja que, encara que, encara que la democràcia hagi trigat en aparèixer i que, la figura de l'emperador encara sigui sagrada, el Japó no viu la mateixa situació política que la Xina.

⁵⁹ Informació extreta de les classes del professor Victor Gavin, a l'assignatura *Història d'Àsia*, durant el curs 2012-2013.

literatura, ja que molts contribueixen en aquesta, fent obres i tractats sobre la guerra i la filosofia d'aquesta.

8. Bibliografia

Història del Japó

- JUNQUERAS I VIES, Oriol; MADRID I MORALES, Dani; MARTÍNEZ TABERNER, Guillermo; PITARCH FERNÁNDEZ, Pau. *Història del Japó*. Ed. UOC, Barcelona, 2011.
- HALL, John Whitney. (ed.) *The Cambridge history of Japan*. Cambridge [etc.]: Cambridge University Press, 1988-1999.
Vol 3: Medieval Japan, ed. Kozo Yamamura.
Vol 4: Early Modern Japan, ed. John Whitney Hall & James McClain.
- KONDO HARA, Agustín Y. *Japón: evolución histórica de un pueblo (hasta 1650)*. Guipúzcoa: Nerea, cop. 1999.
- LU, David John. (ed.) *Japan: a documentary history*. Armonk (N.Y.) [etc.] : M.E. Sharpe, cop. 1997.
- SATOW, Ernest Mason. *Japanese chronological tables*, University of California Libraries, 1874.
- FRÉDÉRIC, Louis. *Japan Encyclopedia*, Harvard College, Cambridge, 2002.
- CORRADINI, Piero. *Il Giappone e la sua storia*, Bulzoni Editore, Roma, 1999.
- PERKINS, Dorothy. *Encyclopedia of Japan History and Culture, from Abacus to Zori*, Facts on file, New York, 1991.
- BODIFORD, William; DE BARY, William; KURATA, Yoshiko; VARLEY, Paul, *Sources of Japanese tradition: From earliest times to 1600*, Columbia University Press, New York, 2001.

Japó medieval: des de l'etapa Muromachi fins el shogunat Tokugawa.

- Manuals i monografies

- PÉREZ GARCÍA, Víctor Lluís. *Anàlisi comparativa dels feudalismes japonès i europeu : aspectes militars i fortificacions*, Visión Libro, Madrid, 2010.
- BERRY, Mary Elizabeth. *Hideyoshi*, Harvard University Asia Center, Cambridge, 1989.

- HALL, John Whitney; TOYODA, Takeshi (eds). *Japan in the Muromachi age*. Ithaca (N.Y.): East Asia Program. Cornell University, cop. 2001.
- HALL, John Whitney, MASS, Jeffrey P. & DAVIS, David L. (eds.). *Medieval Japan: essays in institutional history*. Stanford, Calif.: Stanford University Press, 1988.
- CONLAN, Thomas Donald. *State of war: the violent order of fourteenth-century Japan*. Ann Arbor: Center for Japanese Studies, University of Michigan, 2003.
- TURNBULL, Stephen. *Nagashino 1575: Slaughter at the Barricades*, Osprey Publishing, Oxford, 2000.

- Revistes

- HALL, John Whitney. "Feudalism in Japan. A Reassessment", *Comparative Studies in Society and History*, oct. 1962, vol. 5, nº 1.

Japó a l'època moderna: el shogunat Tokugawa.

- TOTMAN, Conrad. *Tokugawa Ieyasu: shogun*. Ed. Heian, Union City, 1983.
- BRYANT, Anthony. *Sekigahara 1600: The final struggle for power*, Osprey Publishing, EEUU, 1995.
- TOBY, Ronald P. *State and Diplomacy in Early Modern Japan. Asia in the Development of the Tokugawa Bakufu*. Ed. Stanford, California, 1991.
- NAKANE, Chie, SHINZABURŌ, Ōishi. *Tokugawa Japan. The Social and Economic Antecedents of Modern Japan*. University of Tokyo, 1990. Translation edited by Conrad Totman.

Els samurais

- GASKIN, Carol; HAWKINS, Vince. *Breve historia de los samuráis*. Ed. Nowtilus, 4ª edició, Madrid, 2008.
- HILLSBOROUGH, Romulus. *Los últimos samuráis. Historias de valor, fidelidad y venganza en los últimos años del shogunato*, Edaf, Madrid, 2011.
- FRIDAY, Karl F. *Samurai, warfare and the State in Early Medieval Japan*, Routledge, Oxon, 2004.
- TURNBULL, Stephen. *The Samurai. A military history*. Ed. Routledge Curzon. 1996, London.

- TURNBULL, Stephen. *Samurai Commanders (2) 1577-1638*, Osprey Publishing, Oxford, 2005
- GIL, Juan. *Hidalgos y samurais: España y Japón en los siglos XVI y XVII*, Alianza, Madrid, 1991.
- NITOBÉ, Inazo. *Bushido: el corazón de Japón*. Ed. Obelisco, 1ª Edición, Barcelona, 1988.

Fonts primàries

- MUSASHI, Miyamoto. *El libro de los 5 anillos*, Ediciones Obelisco, Barcelona, 2010.
- RUBIO, Carlos; TANI MORATALLA, Rumi (trad.), *Kojiki: crónicas de antiguos hechos de Japón*, Trotta, Madrid, 2008.

Altres temàtiques

- IWASAKI, Mineko. *Vida de una geisha*, Zeta Bolsillo, Barcelona, 2008.
- DUCHHART, Heinz. *La época del Absolutismo*, Alianza Universal, Madrid, 1992
- PARKER, Geoffrey (ed.) *Historia de la guerra*, Ediciones Akal, Madrid, 2010.

9. Glossari de termes

Bakufu - 幕府: és l'administració militar encapçalada pel *shogun*. Fa referència a “governar des d’una tenda de campanya”, com feien els generals militars japonesos durant les batalles de l’època medieval i premoderna, ja que manaven asseguts a la tenda amb la tela oberta (*maku*), lloc des d’on observaven la lluita. A l’història del Japó hi ha hagut tres *bakufu*, Kamakura (1185-1333), Muromachi o Ashikaga (1333-1573) i Tokugawa o Edo (1603-1867).

Bakuhan - 幕藩体制: s’anomena així al sistema polític durant el *shogunat* Tokugawa, que es basava en un poder bicèfal, la cort imperial a Kyoto i el poder del *shogun* a Edo.

El territori es controlava mitjançant una relació de vassallatge entre els *han*, les divisions administratives, i el poder central.

Bugyô - 奉行 : es pot traduir com “comissionat”, “magistrat” o “governador”, i era un títol atorgat a oficials gubernamentals al Japó medieval i premodern. Hi havia diferents tipus de *bugyô* i van anar variant d’una etapa a una altra.

Buke - 武家: literalment “guerrers de la llar”, és un terme generalment designat als *bushi* a l’etapa Muromachi o Ashikaga.

Bushi - 武士: es pot traduir com “guerrer” i també és sinònim de *buke*. Fa referència a l’aristocràcia militar del Japó medieval i premodern. A l’inici, eren mercenaris al servei dels propietaris de la terra, però a partir del segle IX, va desaparèixer el reclutament obligatori, i van guanyar poder i influència.

Bushido - 武士道: terme traduït com “el camí del guerrer”. És un codi ètic, molt estricte, que seguien els samurais i pel que, fins i tot, donaven la vida, ja que exigia lleialtat i honor fins a la mort.

Chigyô-chi: terme que designa la possessió de terres durant el segle XIV.

Daimyô - 大名: senyor feudal d’arrel militar que controla una part del territori. El seu poder i funció política varien durant l’història del Japó. Durant *Sengoku Jidai*, van arribar a tenir una elevada autonomia sobre el seu territori però, després de la unificació, la relació dels senyors amb el poder central passa a ser d’independència sempre que es respectin les condicions del vassallatge. Van ser suprimits durant la restauració Meiji.

Daijô-daijin - 太政大臣: traduït com a “gran ministre” durant el Japó *Nara i Heian*. El Codi Taihō del 702 recrea el model administratiu xinès, elimina el sistema de càrrecs hereditaris i crea dues grans institucions imperials per vertebrar el poder polític, el *Jingikan* i el *Daijōkan*, aquest darrer presidit pel *daijō-daijin*. El príncep Otomo va ser el primer en portar el càrrec, que va perdre influència durant el segle X. Tot i així, va

continuar existint i exercint una part del poder. Supervisa els ministeris de la Dreta i de l'Esquerra.

Daijô-kan - 太政官: és el Gran Consell d'Estat durant el Japó *Nara* i *Heian*, presidit pel *daijô-daijin*.

Geisha - 芸者: són artistes professionals, dones que dominen arts tradicionals japoneses com la música, la dansa, la cal·ligrafia o la lírica. *Geisha* i prostitució són conceptes que han anat lligats de la mà, però cal distingir que el concepte de *geisha* no està lligat al sexe.

Gekokujo - 下克上: literalment, “els de sota vencen els de sobre”, expressió utilitzada per referir-se al procés de presa de poder pels membres d'un rang o classe baixa. Durant *Sengoku jidai* es fa especialment clar que la classe guerrera pren el control de terres que abans havien estat en mans de terratinents que els contractaven per garantir la seguretat de la terra.

Gokenin - 御家人: són els homes de confiança de Minamoto no Yoritomo, el primer *shogun* del *bakufu* Kamakura. Pertanyien a la classe guerrera i passen a ocupar posicions de l'administració, com les de *shugo*. Els *gokenin* reben terres a canvi de jurar fidelitats i acceptar defensar el *shogun* en cas de conflicte. Molts d'ells esdevenen *daimyô* amb el temps. Durant el període Tokugawa, el terme fa referència als vassalls de baix rang del *shogun*, peons d'infanteria, qui no l'esta permés tenir audiència amb el *shogun*.

Go-tairô - 五大老: és el Consell dels Cinc Regents o Consell dels Cinc Grans Ancians, format per Toyotomi Hideyoshi per a governar el Japó mentre el seu fill Hideyori fos menor d'edat. Va triar a cinc homes capaços: Ukita Hideie, Maeda Toshiie, Uesugi Kagekatsu, Mōri Terumoto i Tokugawa Ieyasu. La seva etimologia ve de “*go*”, cinc, i “*tairô*”, conseller.

Han - 藩: són les divisions del territori durant el període Tokugawa, encara que a vegades es fa servir el terme durant el temps de *Sengoku jidai*. El nombre de *han* va

variar durant el període Tokugawa i, en el moment de la caiguda del *shogunat*, n'hi havia 274, que van ser abolits per la restauració Meiji al 1871.

Hara-kiri - 腹切: terme vulgar per fer referència al suïcidi ritual que practicaven els samurais sovint, per tal de mantenir l'honor fins a la mort. Podia ser voluntari o obligat pel **daimyô** o **shogun**. El practicant, després d'un ritual a seguir, es clavava una daga a l'abdomen. El **kaishaku**, ajudant del suïcidi, normalment una persona propera al practicant, l'ajudava a morir tallant-li el cap en el moment precís per a que deixés de patir. L'etimologia de la paraula ve de *hara*, ventre, i, *kiri*, tallar. El terme *seppuku* és més formal.

Hatamoto - 旗本: samurai d'alt rang dins la divisió de la classe guerrera durant el període Tokugawa. Els *hatamoto* són una de cada 50 famílies i gaudien de més privilegis com, per exemple, tenir audiència amb el *shogun*. Eren samurais al servei directe del *bakufu*.

Hudai-daimyô : senyors feudals que eren vassalls des de l'inici, veterans.

Hyakusho-uke - 百姓: convenis acordats entre les comunitats rurals i els terratinents, en els quals estipulaven que els mateixos camperols concertaven els tributs a pagar. Hyakusho literalment és “membres de cent cognoms”, terme inicialment designat a membres de la societat que tenen l'obligació de pagar uns tributs. El terme va anar variant per designar provincials que posseïen cognoms i que eren titulars de càrrecs públics locals.

Ikki - 一輝: originalment era un verb que volia dir “estar en acord”, però el terme va anar evolucionant per a designar aliances militars durant el segle XIV. Aquests grups van acabar posseïnt un status similar als dels *tozama*, però depenent d'un senyor. Els guerrers van tendir a formar *ikki* com a resistència al increment de poder dels magnats regionals, els *shugo*, durant finals del segle XIV i inici del segle XV.

Ikko-ikki - 一向一揆: eren bàndols de camperols, monjos, sacerdots sintoïstes i nobles locals que es van rebel·lar en contrar del govern samurai dels segles XV i XVI. Tots

seguien les creences del Jôdo Shinshu, una secta del budisme que ensenyava que tots els seus seguidors serien salvats per la gràcia d'Amida Buddha. A finals del segle XVI el seu moviment va començar a atrair l'atenció de la classe militar i, en 1564, Oda Nobunaga els va vèncer a la província de Mikagawa durant la batalla d'Azukizaka.

Jingi-kan - 神祇官: també anomenat el Departament del Culte, va ser un dels departaments governamentals instaurats pel Codi Taihō en el 702, un dels sistemes legals del Japó feudal.

Jisha-bugyō - 寺社奉行: són ministres o administradors d'assumptes religiosos, supervisors de temples i monestirs del país.

Jizamurai - 地侍: són senyors de petits dominis rurals. Sovint divideixen la seva petita terra per intensificar i diversificar les formes d'agricultura. Intenten ser el més productiu i autosuficient possible, per tal d'obtenir més riquesa i poder. Molts es van unir entre ells formant *ikki* i participant en les revoltes agràries dels segles XIV i XV. També son anomenats *kokujin*.

Jōdai-karō - 城代家老: un *karō* que estava a càrrec d'un castell durant l'època Edo.

Jōdo Shinshū - 浄土真宗: escola budista fundada pel monjo Shinran, deixeble de Hōnen, en 1124. Comparteix textos i inspiració amb el budisme jōdo, però se'n diferencia pel rebuig al *nenbutsu* com a principal eina per a la salvació. Per a Shinran i els seus seguidors, els éssers humans de l'era de *mappō* són massa febles per influir en el seu propi destí espiritual, i l'única cosa que poden fer és confiar en la gràcia d'Amida per salvar-los. Actualment és la branca del budisme més practicada al Japó.

Kami - 神: són esperits, forces naturals o l'essència del sintoisme, la religió autòctona animista del Japó. Aquests esperits solen ser referits com a déus. Segons el sintoisme en totes les coses del món, fins i tot en l'objecte més simple, hi ha un esperit d'un *kami*.

Kanjyō-bugyō - 勘定奉行: ministres o administradors de les finances del shogunat.

Kanrei - 管領: alt càrrec polític, traduït com a ajudant del *shogun*. El càrrec i les seves funcions van anar canviant al llarg del temps.

Karô - 家老 : eren funcionaris dels samurais d'alt rang i assessors al servei del *daimyô*.

Katana - 刀: sabre característic del Japó meideval i símbol de la classe guerrera. Pot arribar a una longitud d'un metre, és sempre corbat i té un únic tall. A Occident, el terme s'utilitza per designar, de forma global, tots els sabres i espases japonesos, tot i que n'existeixen nombrosos estils.

Kodachi - 小太刀 o こだち: literalment vol dir “*tachi* petit” (vegi's *tachi*). És un tipus d'espasa japonesa, d'amplada intermitja d'uns 59 cm. Era la segona espasa que portava el samurai, acompanyant la *katana*.

Koku - 石/石高: és la unitat de volum al Japó que equival, aproximadament, a 278 litres. Un *koku* d'arròs pesa uns 150 quilos, i s'entén com la quantitat d'arròs necessària per alimentar una persona durant un any.

Kokujin - 国人: Vegi's *jizamurai*.

Kuge - 公家: s'anomena així a l'aristocràcia civil del període Heian però, el terme evoluciona, durant el període Kamakura, per designar l'aristocràcia que habita a l'antiga capital, excloent la nova aristocràcia guerrera, els *buke*. L'enfrontament entre *kuge* i *buke* desemboca en la guerra Genpei de 1180.

Mappô - まっぽう: és la “era de la degeneració” segons la cosmologia budista. La tradició budista anuncia que 2000 anys després que el buda Sôkyamuni entrés en nirvana, el seu missatge s'oblidaria gradualment i desapareixeria de la terra fins a l'arribada del buda Maitreya. Aquest oblit del budisme havia de desencadenar conflictes que posarien fi a l'ordre del món i que durien més patiment a la població. Els càlculs dels estudiosos japonesos situaven a l'inici del temps de *mappô* l'any 1052, la qual cosa semblava quadrar amb el desordre polític i social que caracteritza els anys finals del

període Heian. La influència del *mappô* és visible en les obres artístiques del període, fortament influenciades per la religió i, en especial, pel budisme.

Metsuke - 目付: són els inspectors de l'etapa Tokugawa. Eren funcionaris oficials del *bakufu*, una mica per sota del *bugyô*. Estaven encarregats de detectar i investigar casos de mala administració, corrupció, etc., en qualsevol part del Japó.

Mikado - 御門 o 帝: terme obsolet per fer referència al *tenno* (vegi's *tenno*).

Musha-shugyô - 武者修行: és una missió o peregrinació d'un guerrer samurai, concepte semblant al del Cavaller Errant de l'Europa medieval. El guerrer viatjava practicant i perfeccionant les seves habilitats sense la protecció de la seva família o escola. Entre les pràctiques que es feien, estaven inclosos els dols, realització de guardaespatlles, el treball com a mercenari, i la recerca d'un *daimyô* a qui seguir.

Naidaijin - 内大臣: era un càrrec governamental, traduït com a Ministre d'Interior. El seu rol i rang van anar variant al llarg de la història.

Nenbutsu - 念仏: pràctica budista, predicada pel monjo Hônen de la secta Jôdo o de la "Terra Pura", encaminada a assegurar la salvació del creients i garantir-los el renaixement en el paradís de la Terra Pura. Consistia a cantar el nom del buda Amida en la fórmula "Namu Amida Butsu". Gràcies a la introducció d'aquesta pràctica, que deriva de l'equivalent xinès, *niànfó*, s'obria les portes de la salvació al gruix de la població, que no tenia cap formació religiosa específica.

Ômetsuke - 目付: Vegi's *metsuke*.

Rôchû: Càrrec permanent del període Tokugawa, el Consell Suprem d'Ancians.

Ronin - 浪人: literalment, home onada, per ser errant com una onada. Eren samurais sense amo durant el Japó medieval i premodern. Un samurai podia quedar sense senyor, o bé per la seva mort, o bé perquè en perdia el favor. Segons el *bushido*, el Codi dels Samurais, els qui perdien el seu amo havien de cometre *seppuku*, i els que no ho feien

passaven a ser considerats guerrers de darrer rang. Al segle XVI alguns *ronin* són reclutats per ciutats com Sakai per garantir-ne la seguretat.

Sakoku - 鎖国: literalment, “pais tancat” o “pais en cadenes”. S’anomena així a la política d’aïllament practicada pel shogunat Tokugawa. A partir d’una sèrie d’edictes, emesos durant el segon quart del segle XVII es prohibia l’entrada d’estrangers al Japó i la sortida de japonesos a l’estranger. Qualsevol infracció de la llei era castigada amb la pena de mort. Malgrat que sobre el paper hi havia un estricte control de les relacions exteriors, hi havien alguns punts de contacte, reduïts a l’illa artificial de Dejima, al port de Nagasaki on es comerciava amb xinesos i holandesos; al domini de Tsushima, on es comerciava amb Corea; i al domini de Satsuma, on es comerciava amb el regne de les Ryûkû). La finalització de la política *sakoku* és forçada sobre els japonesos amb l’arribada del comodor Perry, el 1853, a bord de naus nord-americanes.

Samurai - 侍: significa “el que serveix”. Encara que s’utilitza el terme per designar una gran varietat de guerrers de l’antic Japó, el seu veritable significat fa referència a tot una èlit militar que va governar el pais durant cents d’anys.

Sankin-kôtai: política de l’època Tokugawa per la qual els *shogun* tractaven de controlar els *daimyô* de les províncies obligant-los a residir periòdicament per un any en el seu respectiu *han* i l’any següent a la capital, a Edo.

Sengoku jidai - 戦国時代: període llarg de la història del Japó en el qual el pais es troba en guerra civil. Va començar a finals del període Muromachi en 1467 amb les Guerres d’Onin fins al període Azuchi-Momoyama, encara que la pau final i l’ordre no arribaria fins al 1615, al període Edo.

Seppuku - 切腹: suïcidi ritual japonès. Vegi’s *harakiri*.

Shôen - 荘園: parcel·les de terra de propietat privada que comencen a aparèixer al segle VIII a partir de la privatització, parcial, de la terra pública. Quan, al segle XII, assoleixen el moment de màxim desenvolupament, les terres *shôen* es van convertir en la unitat política i econòmica més important del Japó. A partir d’aquell moment, durant

el shogunat de Kamakura, els *shôen* es van transformant en feus controlats per la classe guerrera.

Shogun - 将軍: rang militar i títol històric al Japó concedit per l'emperador, com a senyor feudal més poderós.

Shugo - 守護: intendants provincials o governadors militars durant el període Ashikaga. S'encarregaven de controlar els *jitô* d'una o diverses províncies, rebien ordres directes del shogun i eren els garants de l'ordre públic i dels cossos de seguretat. A mesura que els *shugo* reclamen la propietat de terres durant el shogunat de Muromachi es van desvinculant del poder central i desenvolupen un poder autònom que dona lloc, finalment, al sorgiment dels *daimyô*.

Sobayônin : Cós de Camarlencs del període Tokugawa. Realitzaven funcions d'enllaç amb el Consell d'Ancians.

Soryo : Cap de la principal família dels *ikki*.

Tachi - 太刀:たち: Espasa japonesa més llarga i més corbada. També és més antiga, és l'antecessora directa de la *katana* però, es va seguir utilitzant durant molts anys després com una classe d'espasa cerimonial pels samurais d'alt rang. S'utilitzava principalment com a espasa per a la cavalleria i esta dissenyada per a tallar de baix a dalt.

Tairô - 大老, : literalment “gran ancià”, era un càrrec governamental d'alt rang. Era un samurai veterà que usualment presidiria el Consell d'Ancians en cas d'una emergència . Generalment la seva funció era proveir al Japó d'un líder provisional capaç en cas de que el *shogun* estigués absent o inhabilitat.

Tenno - 天皇: és l'emperador del Japó, també conegut com a *mikado*, que vol dir Sobirà del Cel. És una figura divinitzada gràcies a la mitologia japonesa, en la qual la família imperial es mostra com a descendent dels *kami*.

Tozama-daimyô - 外様大名: *daimyô* que, havent lluitat contra els Tokugawa a la batalla de Sekigahara, ocupen el darrer nivell en el rang de divisió dels senyors feudals. Ocupen unes terres més llunyanes de la centralitat política i els permet tenir extensions de terra més grans, no obstant, no compten amb el favor shogunal, la qual cosa els resta possibilitats d'ascens social. Membres de dos *tozama-daimyô*, els Satsuma i els Chôshû, són els que iniciaran el procés que portarà la caiguda definitiva del shogunat Tokugawa a partir de la segona meitat del segle XIX.

Wakadoshiyori - 若年寄: és el Consell de Joves, un òrgan del govern durant el shogunat Tokugawa que s'encarregava de qüestions relatives a les unitats militars i als criats del *shogun*. L'integraven entre quatre i sis membres que depenien, al seu torn, de les decisions del Consell d'Ancians o *rôshû*.

Wakô - 倭寇: pirates que actuen a les costes de la Xina i Corea a partir del segle XIII. Durant les primeres dècades eren soldats, *rônin*, mercaders i petits delinqüents japonesos, però amb el pas del temps passaran a ser substituïts per xinesos.

Font: Creació pròpia.

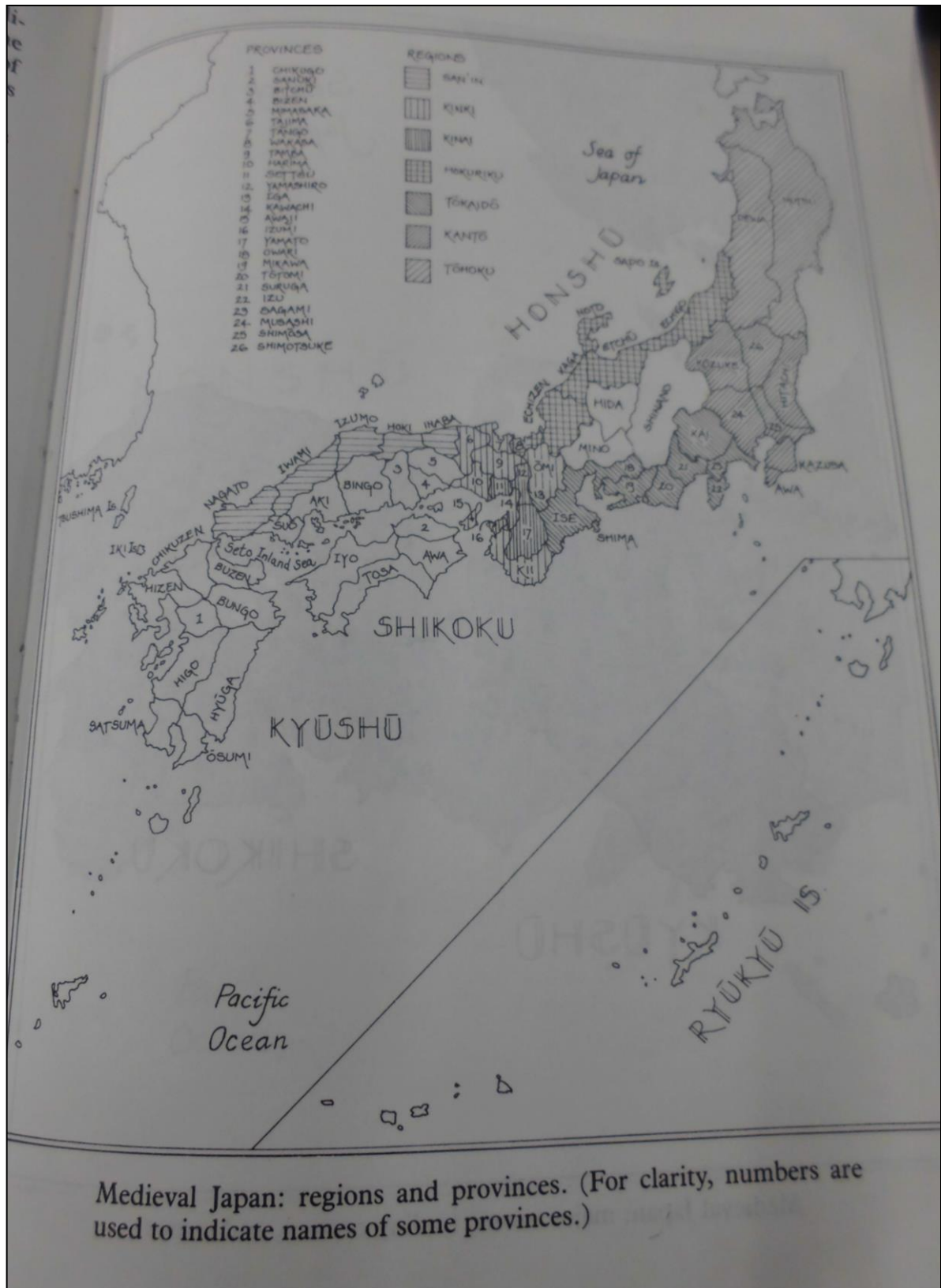
10. Mapes i annexos

- **Cronologia de la història del Japó**

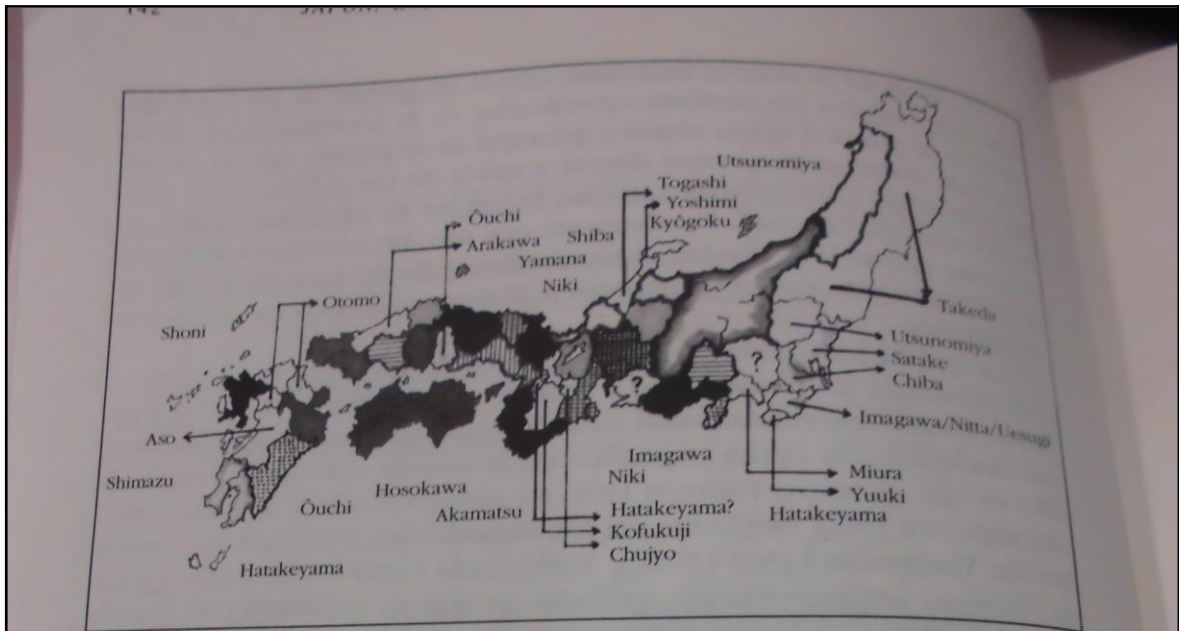
Cronologia	Etapes	Observacions
30000 aC – 300 aC	Prehistòria	
300 aC – 300 dC	Període Yayoi - 弥生時代	
300 dC - 710	Període Kofun - 古墳時代 Període Yamato- 大和時代	Redacció del <i>Codi Taihō</i> (702)
710 - 794	Període Nara - 奈良時代	Redacció del <i>Kojiki</i> (712) i del <i>Nihon Shoki</i> (720)
794 - 1184	Període Heian - 平安時代	Guerres <i>Genpei</i> (1180-1185)
1185 - 1333	Període Kamakura - 鎌倉府	Minamoto Yoritomo es fa anomenar <i>sei taishōgun</i> , el primer (1192)
1333 - 1568	Període Muromachi - 室町時代 Període Ashikaga - 足利幕府	Guerra d'Ōnin (1467-1477) inicien període d'inestabilitat: <i>Sengoku jidai</i>
1568 - 1600	Període Azuchi-Momoyama - 安土桃山時代	Batalla de <i>Sekigahara</i> (1600)
1600 - 1868	Període Edo - 江戸時代 Període Tokugawa - 徳川時代	Arribada del Comodor Perry (1853)
1868 – 1912	Període Meiji - 明治時代	1a Guerra sinojaponesa (1894-95). Victòria sobre guerra russojaponesa (1904-1905)
1912 – 1926	Era Taishō - 大正時代	
1926 – 1989	Era Shōwa - 昭和時代	Japó surt de la Lliga de Nacions (1933). 2a Guerra sinojaponesa (1937). Pearl Harbor (1941). Bombes atòmiques a Hiroshima i Nagasaki (1945).
1989 - actualitat	Era Heisei - 平成時代	

Font: Creació pròpia.

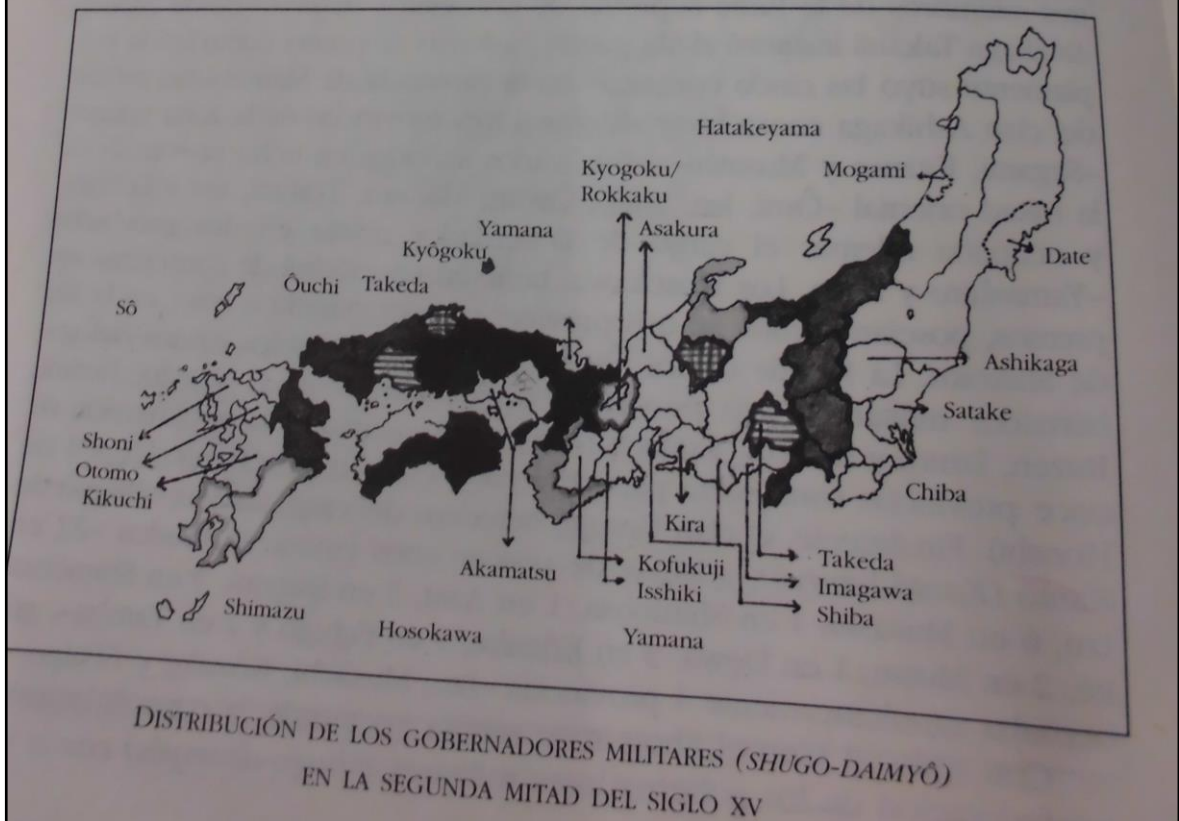
• **Mapes**

Mapa 1. Mapa de les regions i províncies des de l'etapa Kamakura fins Azuchi-momoyama. [Font: HALL, *The Cambridge history of Japan*, Vol. 3, pàg. xix]

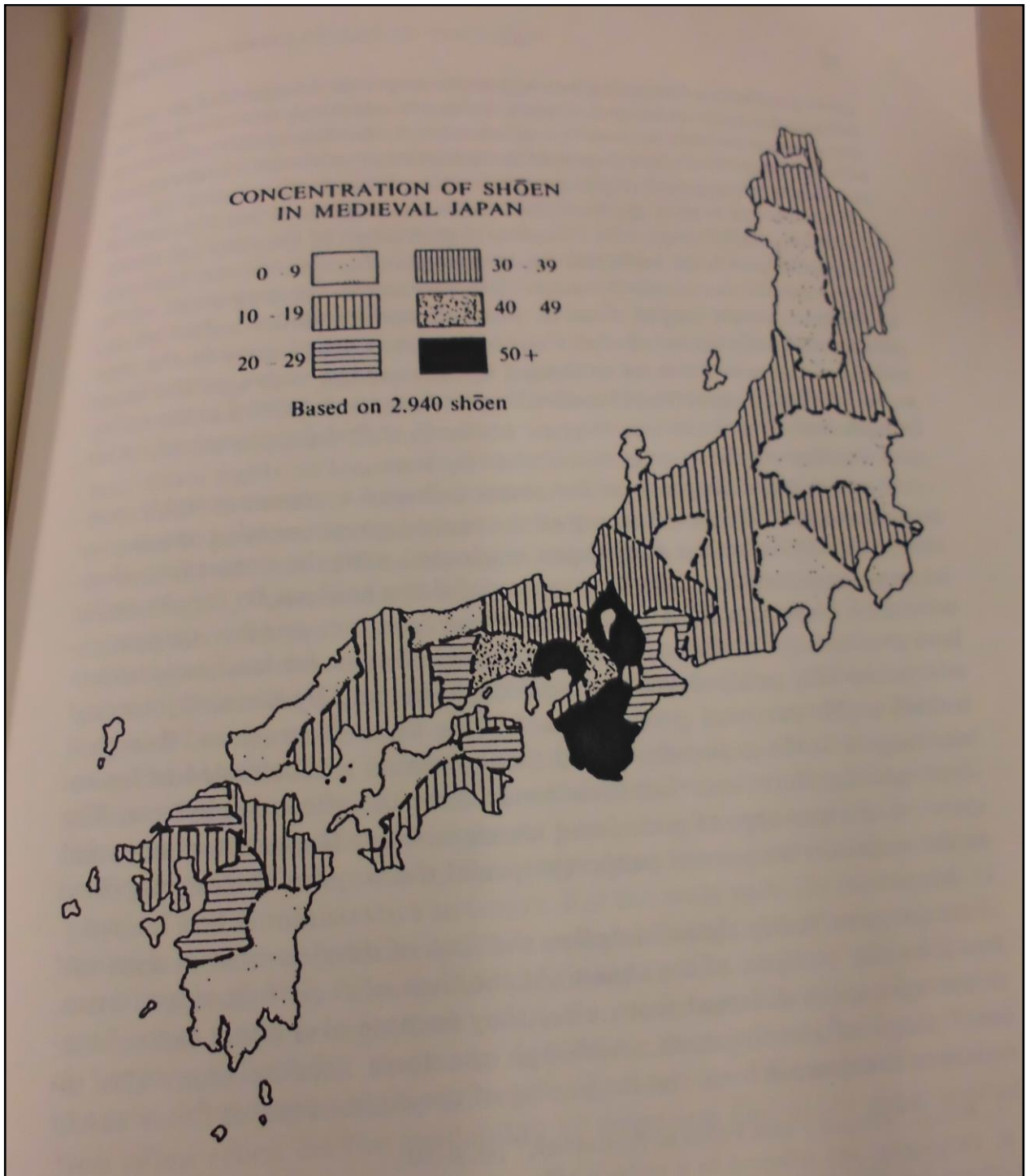

DISTRIBUCIÓN DE LOS GOBERNADORES MILITARES (*SHUGO-DAIMYÔ*)
A MEDIADOS DEL SIGLO XIV

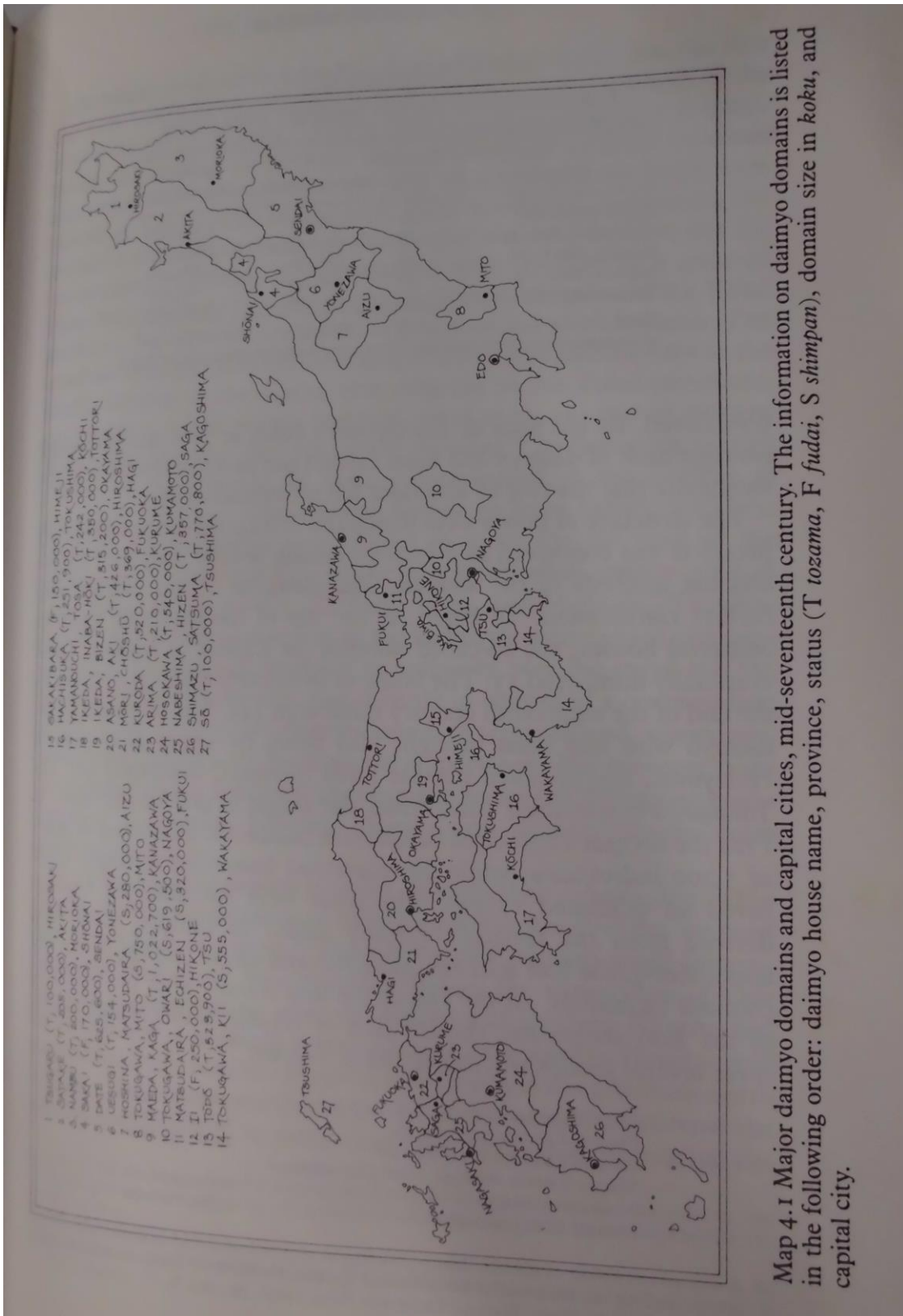

DISTRIBUCIÓN DE LOS GOBERNADORES MILITARES (*SHUGO-DAIMYÔ*)
EN LA SEGUNDA MITAD DEL SIGLO XV

Mapa 2. Mapa de la distribuci3 dels *shugo* a mitjans del segle XIV
 Mapa 3. Mapa de la distribuci3 dels *shugo-daimyô* a mitjans del segle XV
 [Font: KONDO, *Jap3n. Evoluci3 de un pueblo*, pàg. 141]

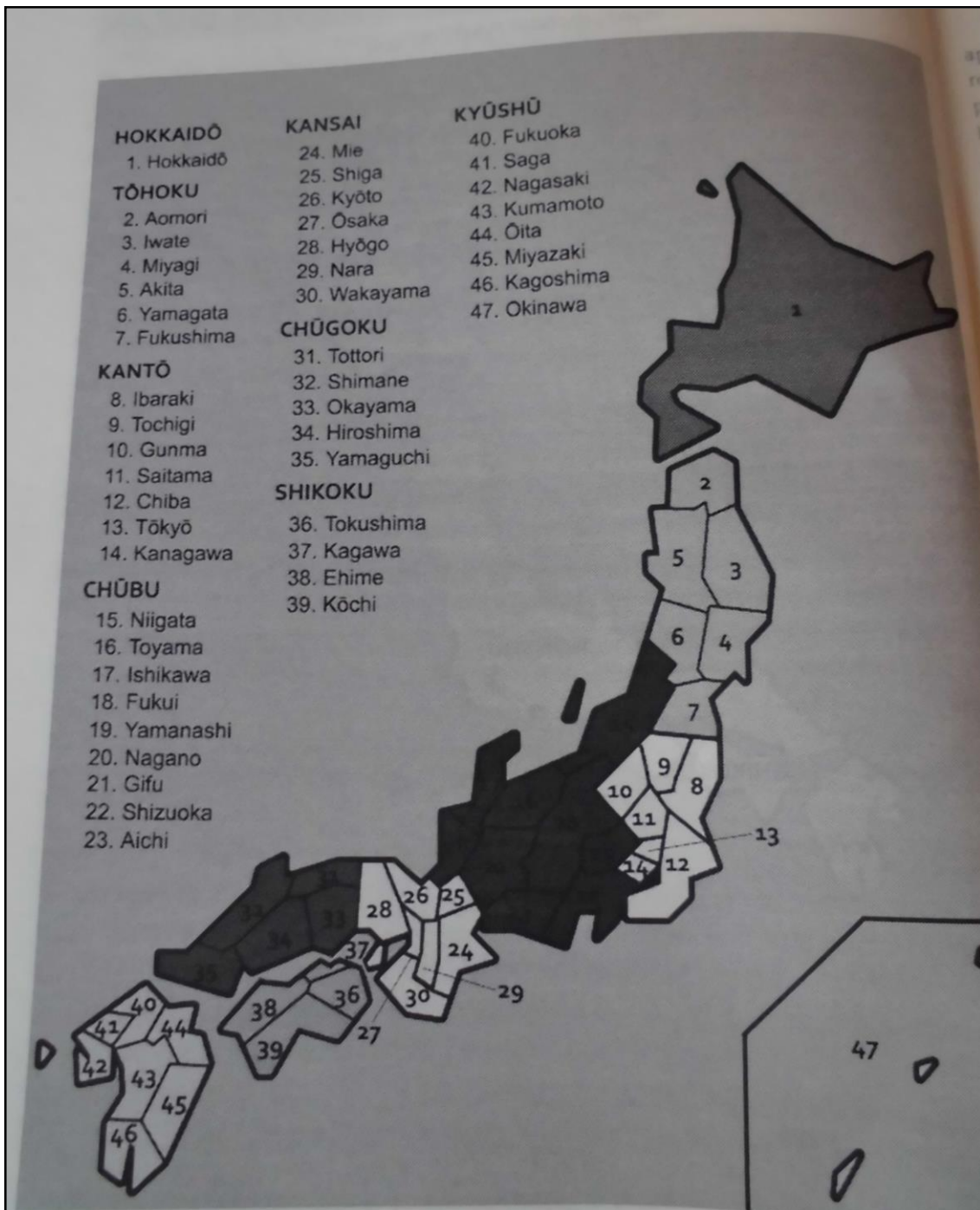

Mapa 5. Mapa de la concentració de *shōen* en el Japó medieval
 [Font: HALL, MASS, *Medieval Japan. Essays in Institutional History*, pàg. 92]

Mapa 6. Mapa del feus dels *daimyô* a mitjans del segle XVII, durant el Shogunat Tokugawa.

[Font: HALL, *The Cambridge history of Japan*, Vol. 4, pàg. 151]

Mapa 7. Mapa de la divisió territorial en prefectures i regions del Japó actual.
[Font: V.V.A.A., *Història del Japó*, pàg. 20]

- Taules

152 THE BAKUHAN SYSTEM

TABLE 4.1
Confiscations of daimyo holdings, 1601-1705

Shogun	Daimyo (No.) (<i>tozama/fudai</i>)		Amounts confiscated (<i>koku</i>)
Ieyasu (1601-16)	41	(28/13)	3,594,640
Hidetaka (1616-31)	38	(23/15)	3,605,420
Iemitsu (1632-50)	46	(28/18)	3,580,100
Ietsuna (1651-79)	28	(16/12)	728,000
Tsunayoshi (1680-1705)	45	(17/28)	1,702,982
Total	198	(112/86)	(13,211,142)

Taula 1. Confiscacions de les terres dels *daimyo* durant els primers *shogun* del període Tokugawa

[Font: HALL, *The Cambridge history of Japan*, Vol. 4, pàg. 152]

• Il·lustracions

13. Warrior with a battle axe. Source: *Go sannen kassen ekotoba*. Permission and photo granted by the Tokyo National Museum.

14. Warriors fighting with swords, pikes and *naginata*. Source: *Aki no yo no nagamonogatari*. Possession of the Idemitsu Museum of Arts.

Pintures de *Sengoku Jidai*.

[Font: CONLAN, *State of war*, apèndix d'imatges (entre pàgs. 206-207)]

12. a. Warrior with an *ōdachi*. Illustration courtesy Futaarasan shrine. b. National Treasure *Ōdachi mei Bizenshū Osafune Tomomitsu*. Illustration courtesy Futaarasan shrine.

Pintures de *Sengoku Jidai*.

[Font: CONLAN, *State of war*, apèndix d'imatges (entre pàgs. 206-207)]